OBSAH

ÚVODNÍ POZNÁMKY (Petr Kolář) 25

PŘEDMLUVA 27

PRVNÍ DÍL
Prostředky sociální komunikace z křesťanského hlediska:
základní rysy učení 29

DRUHÝ DÍL
Prostředky sociální komunikace jako činitele lidského pokroku 34

1. Kapitola
Funkce sdělovacích prostředků ve společnosti 34

2. Kapitola
Předpoklady správné služby prostředků sociální komunikace 47

TŘETÍ DÍL
Úkoly katolíků v oblasti sdělovacích prostředků 57

1. Kapitola
Služba katolíků sociální komunikaci 57

2. Kapitola
Služba sdělovacích prostředků katolíkům 61

3. Kapitola
Působení katolíků v jednotlivých sdělovacích prostředcích 67

4. Kapitola
Zařízení, pracovníci, organizace 73

ZÁVĚR 78

ÚVODNÍ POZNÁMKY

Stačí uvážit změny, ke kterým ve světě došlo na poli sdělovacích prostředků za posledních padesát let, abychom si uvědomili obrovitost úkolu, před kterým stojí naše společnost a s ní česká církev.

Komunistická ideologie nevražila na celou tuto novou technologii, výrazně narušující zeď, kterou měli být obklopeni a od ostatního světa chráněni příslušníci dělnické třídy i pracující inteligence. Že se za žádných okolností nesměla dostat do vlastnictví křesťanů, se rozumělo samo sebou.

Mezitím, tedy v průběhu období, které jsme my, čeští křesťané, prožili v nesvobodě, se svět komunikací změnil k nepoznání :

– Mnozí z nás za války ještě užívali k poslechu Londýna proslulé "krystalky" (mladším bychom už dnes museli vysvětlovat, co že to vlastně bylo).

– Po válce přišly nejdříve první přenosné radiopřijímače (s bateriemi podstatně těžšími, než celý přijímač, ač tenkrát ještě zcela netranzistorový!).

– V padesátých letech přišla televize, nejdříve zelenočerně blikavá, o pár let později potom barevná,

rozhlas na VKV, s ním spojený převrat ve vysílací technice a záplava místních, většinou soukromých stanic,

magnetofony, nejdříve neforemně velké, potom stále menší, kazetové i "mini"-kazetové, walkmany, videorekordéry a kompaktní disky (tady ani nemáme české názvy!),

satelitní přenosy televize i telefonu a rozhlasu ...

Dnes už stojíme na prahu éry multimédií, která umožní volit ze stovek audiovizuálních nabídek a "odebírat" je podobně, jako dnes odebíráme své noviny nebo svůj časopis - s tím rozdílem, že se napříště přitom nemusíme zvednout z fotelu v našem obývacím pokoji!

Možnosti a kvalita těchto komunikací nesmírně vzrostly a to je dobře.

Formální nároky příjemců (čtenářů, posluchačů a diváků) rostou také, a to je dobře. Je tu ale i tendence protisměrná, opačná: Stále větší počet příjemců sice má užitek z této nové techniky, ale úroveň toho, co zprostředkovává, obsahově, ideově nebezpečně klesá - asi tak, jako klesá úroveň maturitních zkoušek tam, kde chceme, aby maturitu měl (skoro) každý.

Nad tím, co se tu odehrává, usilovně přemýšlejí už generace odborníků, i křesťanských. Koncilním otcům se tato tematika jevila pro činnost církve

tak důležitá, že utvořili zvláštní komisi a pověřili ji vypracováním a promyšlením koncepce práce s těmito prostředky komunikací uvnitř církve i ve vztahu k nekřesťanské společnosti. Je vlastně znepokojující, že práce se slovem a s obrazem postupovala tak dlouho bez součinnosti církve, pracující přece se Slovem už skoro 2000 let! Je to oblast, která se na přelomu 18. a 19. století rozvíjela nejen mimo církev, ale často dokonce přímo v opozici vůči ní!

Koncilní "*aggiornamento*", zdnešnění, je právě zde velmi žádoucí, a dokument *Communio et progressio*, původně zveřejněný v roce 1971, šest let po skončení koncilu, je prvním, své době přiměřeným krokem k němu. Pro život českého katolicismu a jeho vztah k moderní společnosti je vydání této pastorační instrukce přímo mezníkem. Skoro pětadvacetileté zpoždění je ovšem v oblasti komunikací zpožděním o celou jednu epochu! O to důležitější je, aby si tuto *Magnu chartu* katolického novinářství každý katolický novinář nejen opatřil, ale také opravdu osvojil - pro pracovní potřebu, ale také pro radost ze svobody dětí Božích, kterou tento nádherný dokument přímo dýchá!

P. PETR KOLÁŘ, SJ

PŘEDMLUVA

1. Společenství a pokrok lidské společnosti jsou nejvyššími cíli sociální komunikace a jejich nástrojů, jako jsou tisk, film, rozhlas a televize. Sdělovací prostředky se dále rozvíjejí a jsou stále větší měrou přístupné rostoucímu počtu lidí a stále více a více ovlivňují jejich způsob myšlení a života a svou technikou do nich stále hlouběji pronikají.

2. Církev v nich spatřuje "Boží dary"[1], protože podle rozhodnutí Božské prozřetelnosti bratrsky spojují lidi, aby spolupůsobili v Božím díle spásy. O obsáhlejším pohledu a přesnějším chápání sociální komunikace, jakož i o funkci jejich nástrojů se zmiňují i některé dokumenty Druhého vatikánského koncilu, mezi jiným pastorační konstituce "O církvi v dnešním světě"[2], dále dekret "O ekumenismu"[3], deklarace "O náboženské svobodě"[4], dekret "O misijní činnosti církve"[5] a dekret "O pastýřské službě biskupů v církvi"[6]. Především se nalézají v dekretu, který je celý věnován oblasti nástrojů sociální komunikace[7]. Tato věcná znalost, která je založena na podnětu a učení koncilu, bude v budoucnu pro křesťany směrodatná při využívání sdělovacích prostředků. Zároveň pro ně bude podnětem, aby se v této oblasti vážněji angažovali.

3. Tato pastorální instrukce vydaná z pověření koncilu[8] předkládá zásady učení a pastorační pokyny spíše všeobecně. Nevšímá si jednotlivých otázek, které se dají vzhledem k ustavičné proměně a pokroku v této oblasti přesněji vysvětlovat jen s přihlédnutím k zvláštním dobovým a místním poměrům.

4. Proto bude úkolem biskupů a biskupských konferencí i synodů ve východních církvích, aby tuto instrukci uváděli ve skutek účinnou formou, ve spolupráci s odborníky a příslušnými institucemi na diecézní, národní a mezinárodní úrovni. Tuto instrukci budou přesněji vysvětlovat a přizpů-

1 PIUS XII., Encyklika *Miranda prorsus*, AAS XLIX (1957), 765.
2 *Gaudium et spes*, AAS LVIII (1966), 1025-1120.
3 *Unitatis redintegratio*, AAS LVIII (1966), 90-112.
4 *Dignitatis humanae*, AAS LVIII (1966), 929-946.
5 *Ad gentes*, AAS LVIII (1966), 947-990.
6 *Christus Dominus*, AAS LVIII (1966), 673-696.
7 *Inter mirifica*, AAS LVI (1964), 145-157.
8 Srv. *Inter mirifica*, 23.

sobovat zvláštním místním poměrům obyvatelstva. Zároveň budou mít na zřeteli jednotu celé církve. Celý Boží lid nese zodpovědnost za správný přístup ke sociální komunikaci. Biskupové mají proto využívat také spolupráce kněží, řeholníků a laiků vždy podle znalostí, které do této spolupráce mohou vnést ze svých speciálních oborů.

5. Konečně je možno doufat, že se tato instrukce také setká se souhlasem těch, kteří jsou profesionálně činní v oblasti sociální komunikace, ať již jakýmkoli způsobem právě tak jako všech lidí, kteří s dobrou vůlí usilují o pokrok lidské rodiny. Dialog a spolupráce všech přispějí, aby se k blahu všech skutečně splnily bohaté naděje, spojené s těmito prostředky.

PRVNÍ DÍL

PROSTŘEDKY SOCIÁLNÍ KOMUNIKACE Z KŘESŤANSKÉHO HLEDISKA

Základní rysy učení

6. Pracovníci v komunikaci oslovují pomocí prostředků sociální komunikace jednotlivé lidi, avšak ve skutečnosti zasahují a ovlivňují celou lidskou společnost[9]. Zprostředkují totiž každému člověku obraz života v dnešním světě a pomáhají mu pochopit problémy dneška. Jsou proto téměř nepostradatelné k tomu, aby umožnily nejvnitřnější, stále rostoucí propojení vztahů a služeb v naší společnosti. Proto platí také pro tyto prostředky zásady, které určují spolužití lidí podle křesťanského pojetí. Podle své vnitřní podstaty jsou tyto vynálezy zaměřeny k tomu, aby odhalovaly problémy a očekávání lidské společnosti a tím napomáhaly rychleji najít řešení, přiváděly lidi stále k užšímu vzájemnému spojení. Toto je nejvyšší zásada pro křesťanské posuzování možností, jaké sdělovací prostředky nabízejí pro lidský pokrok.

7. Ve všech snahách člověka o zlepšení životních podmínek na zemi, především v nejnovějších objevech vědy a ve slibných úspěších techniky, vidí křesťan při posuzování člověka, jeho vztahů a celých světových dějin často neuvědomělou odpověď na božský příkaz, že "člověk má převzít zemi do svého vlastnictví a ovládat ji"[10]. Zároveň v tom spatřuje účast a pokračování v díle Boha, který stvořil svět a zachovává jej[11]. Do stejné smyslové souvislosti patří také nástroje sociální komunikace, sdělovací prostředky; neboť mohou mnoho vykonat pro mezilidské vztahy a tím také pro tvůrčí spolupráci. Když Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, dal mu také moc podílet se na jeho tvůrčí síle pro budování pozemské obce[12].

9 *Inter mirifica*, 1.
10 *Gn* 1, 26-28; srv. *Gn* 9, 2-3; *Mdr* 9, 2-3 a *Gaudium et spes*, 34.
11 Srv. *Gaudium et spes*, 34.
12 Srv. *Gaudium et spes*, 57.

8. Z celé své podstaty míří také sociální komunikace k tomu, aby lidé mnohostí svých vztahů rozvíjeli hlubší cítění pro společenství. Proto každý jednotlivec, který je bratrsky spojen s ostatními lidmi a je jakoby veden Boží rukou[13], přispívá k naplnění božského plánu spásy v dějinách. Podle křesťanského pojetí víry je spojení a společenství lidí - nejvyšší cíl každé komunikace - původně zakořeněno a zároveň zpodobněno v nejvyšším tajemství věčného společenství v Bohu, mezi Otcem, Synem a svatým Duchem, kdo mají jediný božský život.

9. Sdělovací prostředky sice mohou hodně přispět k jednotě mezi lidmi, avšak nevědomost a nedostatek dobré vůle mohou využívání těchto prostředků zvrátit v pravý opak: lidé si rozumějí ještě méně, dále se rozcházejí a důsledky jsou ještě horší. Máme zkušenosti, že se stává až příliš často, že právě skrze tyto sdělovací prostředky jsou popírány nebo zfalšovány nejvyšší hodnoty lidského života. V těchto osudných jevech vidí křesťan poukaz, že člověk musí být vykoupen a osvobozen od hříchu, který vstoupil do lidských dějin při prvotním hříchu[14].

10. Jestliže se člověk vlastní vinou odvrátí od svého Stvořitele, je sám skrze zmatek následující po hříchu vydán rozpolcenosti a současně je se svými bližními vydán napospas zkázonosnému boji, až nakonec zcela přeruší komunikaci[15]. Avšak láska Boha k lidem se nenechává odradit. Bůh sám na počátku dějin spásy[16] začal nový dialog s lidmi. Když se naplnil čas, sám se jim sdělil[17] a "Slovo se stalo tělem"[18]. Kristus, Boží Syn, který se stal člověkem, Slovo a obraz neviditelného Boha[19], vykoupil svou smrtí a zmrtvýchvstáním lidské pokolení a přitom dal všem lidem ještě větší podíl na pravdě a životě Boha. Jako jediný prostředník mezi Otcem a lidmi upevňuje pokoj a společenství s Bohem a zdůvodňuje bratrské spojení mezi lidmi[20]. Od té doby nacházíme nejhlubší důvod a pravzor každého společenství mezi lidmi v Bohu, který se stal naším lidským

13 Srv. *Gaudium et spes*,36; JAN XXIII., Encyklika *Pacem in terris*, AAS, LV (1963), 257.
14 Srv. *Řím* 5, 12-14.
15 Srv. *Gn* 4, 1-16; 11, 1-9.
16 Srv. *Gn* 3, 15; 9, 1-17; 12, 1-3.
17 Srv. *Žid* 1, 1-2.
18 *Jan* 1, 14.
19 *Kol*, 1, 15; 2 *Kor* 4, 4.
20 Srv. *Ad Gentes*, 3.

bratrem a uložil svým učedníkům, aby přinášeli radostnou zvěst všem lidem každého věku a každého původu[21] a aby ji hlásali "ve světle" a "ze střechy"[22].

11. Za svého pozemského putování se prokázal Kristus jako mistr komunikace. Ve vtělení přijal přirozenost těch, kdo měli jednou přijmout poselství, které bylo vyjádřeno v jeho slovech a v celém jeho životě. Mluvil jim ze srdce a stál v jejich středu. Závazně, s mocí a bez kompromisu hlásal božské poselství. Na druhé straně se jim připodobnil způsobem mluvení a myšlení, protože hovořil podle jejich situace. Komunikace je skutečně víc, než jen vyjadřování myšlenek nebo pocitů; ve své nejhlubší podstatě je sdělení sebe samého v lásce. Komunikace Krista je duch a život[23]. Ustanovením eucharistie nám Kristus daroval nejvyšší formu sjednocení mezi Bohem a člověkem jaká je vůbec možná na zemi; je to sjednocení mezi Bohem a člověkem, a proto je to také nejdokonalejší společenství mezi lidmi. A nakonec nám Kristus svěřil svého životodárného ducha, který je principem spojení a jednoty[24]. V církvi, která je Kristovým mystickým tělem a skrytou plností oslaveného Krista, zahrnuje sám všechno[25]. Tak putujeme v církvi, posilováni slovem a svátostmi, k očekávanému poslednímu sjednocení, v němž "bude Bůh všechno ve všem"[26].

12. V "úžasných vynálezech techniky"[27], které slouží sociální komunikaci mezi lidmi, vidí věřící křesťan prostředky, dané Boží prozřetelností, podporující spolužití lidí na této zemi. Vždyť navazují nová spojení mezi nimi a takřka vytvářejí novou řeč, která lidem umožňuje, aby se navzájem ještě lépe poznávali a snáze nacházeli cestu jeden k druhému. Čím více roste vzájemné porozumění a sympatie, tím rychleji dospějí lidé ke spravedlnosti a míru, k dobré vůli a dobrým skutkům, k vzájemné pomoci, k lásce a nakonec k jednotě. Proto sdělovací prostředky patří k nejúčinnějším silám a možnostem, které může člověk nasadit k posílení lásky, která je vyjádřením a pramenem společenství.

13. Proto jsou všichni lidé dobré vůle vyzýváni k společnému úsilí, aby

21 *Mt* 28, 19.
22 *Mt* 10, 27; *Lk* 12, 3.
23 *Jan* 6, 63.
24 Srv. *Lumen gentium*, AAS, LVII (1965), 9, 14.
25 *Ef* 1, 23; 4, 10.
26 1 *Kor* 15, 28.
27 *Inter mirifica*, 1.

dali prostředky sociální komunikace do služby hledání a nalézání pravdy, jakož i k podpoře lidského pokroku. Křesťan je přímo zavázán k této spolupráci také skrze svou víru, neboť evangelium, které vede k bratrství lidí, v němž působí Boží otcovství, slouží tomuto cíli v obzvláště velké míře, když je hlásáno sdělovacími prostředky. Vzájemné společenství a tvůrčí spolupráce spočívají ve svobodné vůli člověka, ten je však závislý na vlivech z oblasti duševní, společenské a technické. Podle toho, jak jsou tyto prostředky využívány k lidské svobodě, získávají nakonec svůj význam a ráz.

14. Protože tedy člověk sám rozhoduje o používání sdělovacích prostředků, opírají se zde platné etické zásady o pojem důstojnosti člověka, který je přece povolán do společenství přijatých Božích dětí. Na druhé straně vyplývají tyto zásady z podstaty sociální komunikace a z vlastních zákonitostí každého sdělovacího prostředku. Tak také o tom mluví koncilní konstituce *Gaudium et spes*: "Z toho, jak byly stvořeny, mají všechny věci vlastní trvalost, pravdivost, hodnotu, vlastní zákony i uspořádání; to všechno musí člověk respektovat a uznat právo jednotlivých oborů a techniky na vlastní metody..."[28].

15. Kdo by chtěl sdělovací prostředky a jejich nasazení zařadit do správné souvislosti stvoření a dějin spásy a posoudit jejich etickou hodnotu, musí vidět celého člověka a podstatu sociální komunikace a musí důkladně znát také jednotlivé sdělovací prostředky. Všichni, kdo ve svém povolání používají sdělovacích prostředků, tj. pracovníci v komunikaci, jsou svým svědomím vázáni, aby si osvojili znalosti a vzdělání, které jsou potřebné pro správný výkon tohoto povolání[29]. To platí tím víc, čím větší je odpovědnost za kvalitu komunikace spojená s jejich postavením v povolání. Zvláštní zodpovědnost mají ti, kdo vedou jiné ke kritickému posuzování a k rozhodnutí svědomí, zvláště když nepostačuje jejich zralost a předběžné vzdělání. Tato vážná povinnost se vztahuje na všechno, co může být nějak prospěšné nebo i škodlivé pro lidství jednotlivce nebo mnoha lidí. Nesmí být také opomenutý žádný pokus správně poučit příjemce (čtenáře, posluchače, diváka), aby to, co je jim nabízeno ve sdělovacích prostředcích, bylo správně vysvětlováno, aby z toho měli pokud možno co největší prospěch, a tak aby se nakonec aktivně zúčastnili života společnosti. Jen tak mohou být sdělovací prostředky plně účinné.

28 *Gaudium et spes*, 36.
29 Srv. *Gaudium et spes*, 43.

16. Celkovou nabídku sdělovacích prostředků a jejich zařízení na určitém území je nutno posuzovat a hodnotit podle toho, nakolik slouží společnému blahu[30], tj. jak podporuje prostřednictvím informací, vzdělávání a zábavy život a rozvoj tamní společnosti. Média mají informace zprostředkovat tak, aby nebyla narušována souvislost událostí, nýbrž naopak, aby příjemci skutečně prohlédli problémy společnosti a přispívali vlastní spoluprací k jejímu zvelebování. Musí být zachován vyvážený vztah mezi informacemi, vzděláním a zábavou, jakož i mezi náročnou a lidovou nabídkou pro volný čas.

17. Každá komunikace musí být podřízena nejvyššímu zákonu upřímnosti, spolehlivosti a pravdy. Samotný čistý záměr a dobrá vůle nepostačí k tomu, aby lidé kladně zhodnotili komunikaci. Proto se musí předávat informace věcně správné, tj. zprostředkovat obraz v souvislosti a věrohodně. Samotné téma nebo zastávaný názor ještě neurčují mravní hodnotu sdělení, nýbrž také duch, ve kterém se to děje, způsob, kterým oslovuje příjemce a snaží se jej ovlivnit, dále průvodní okolnosti a konečně i publikum, ke kterému se obrací komunikace[31].

18. Lepší pochopení a ohleduplnost mezi lidmi, ochota pomoci a tvůrčí spolupráce, mohou sdělovací prostředky v úžasné míře podpořit. To jsou vskutku cíle, které jsou nejen v souladu s Boží vůlí, nýbrž mohou být ještě hlouběji zajišťovány a zdokonalovány. "Podporování jednoty je v souladu s vlastním posláním církve, neboť ona je "v Kristu jakoby svátost", neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva"[32].

30 Co je nutno chápat pod pojmem "společné blaho", popisuje encyklika *Mater et magistra* takto: "Souhrn předpokladů ve společenském životě, skrze které mohou lidé dosáhnout svého osobního naplnění v celém rozsahu a snadněji." AAS LIII (1961), 417. Srv. také encykliku *Pacem in terris*, AAS LV (1963), 272-274; *Dignitatis humanae*, 6; *Gaudium et spes*, 26 a 74.
31 Srv. *Inter mirifica*, 4.
32 *Gaudium et spes*, 42; *Lumen gentium*, 1.

DRUHÝ DÍL

PROSTŘEDKY SOCIÁLNÍ KOMUNIKACE JAKO ČINITELE LIDSKÉHO POKROKU

1. Kapitola

FUNKCE SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ VE SPOLEČNOSTI

19. Nová technika výměny informací shromažďuje současníky jakoby kolem kulatého stolu. Ve svém úsilí o bratrství a společný postup se jen tak dostanou ke vzájemnému rozhovoru. Neboť pomocí těchto prostředků dochází ke každodennímu dialogu a tento dialog je podněcován a dále rozšiřován. Veřejný dialog v celé společnosti je těmito prostředky umožňován a je všude dostupný. Takto zprostředkovaný tok informací a názorů vskutku způsobuje, že se všichni lidé na celém světě podílejí na starostech a prob lémech, které se dotýkají jednotlivců a celého lidstva. To jsou nutné předpoklady pro dorozumění a vzájemnou ohleduplnost, a konečně i k prospěchu všem.

20. Sdělovací prostředky ve svém rychlém vývoji odstraňují časové a prostorové přehrady, které lidi dříve rozdělovaly. To umožňuje sblížení a trvalé spojení mezi lidmi. S jejich pomocí proniká každá zpráva a informace ustavičně od jednoho konce světa k druhému a umožňuje lidem aktivní účast na životě a dění v dnešním světě. Sdělovací prostředky také podporují vzdělání a vyučování na všech rovinách. Jsou velkou pomocí v boji proti analfabetismu a podporují základní i širší vzdělání. Mohou ta ké velmi přispívat k blahu lidí a k jejich skutečnému osvobození především v těch oblastech, které se jen pomalu rozvíjejí. Vytvářejí a zajišťují větší rovnost mezi lidmi tím, že všem společenským vrstvám bez rozdílu umožňují přístup ke kulturním statkům a poskytují radost a uvolnění. Poutají viditelné a konkrétní věci života do tónů a obrazů, zpřítomňují nejodlehlejší území a dávno minulé doby, a tak obohacují lidského ducha. Členové společnosti, kteří sice neumějí číst a psát, ale mají vzrostlou k ulturu vysoké lidské a mravní hodnoty, jsou pomocí těchto prostředků náhle konfrontováni se životem v moderním světě.

21. Uvažování o takových možnostech nás nutí, abychom prostředky sociální komunikace přijímali jako nejúčinnější činitele. Na jedné straně rozšiřují lidský pokrok, na druhé straně však mohou s sebou přinášet množství problémů, na jejichž řešení je nutné ustavičně pracovat. To je výzva, která platí stejnou měrou jak pro pracovníky v komunikaci, tak pro příjemce. Jak je možno zajistit, aby informace, ustavičně podávané v hojné míře, často šířené zmateně a v šíleném spěchu, byly vůbec správně posuzovány a chápány? Prostředky sociální komunikace se podle své povahy obracejí na co nejvíce příjemců a většinou se chovají neutrálně, aby se nikoho nedotkly. Jak je však při tom možné v tzv. pluralitní společnosti s jistotou odlišovat pravdu od lži, dobro od zla? Jak je možno zabránit, aby ve svobodné soutěži sdělovacích prostředků nenutila honba za přízní veřejnosti k tomu, že jsou jednostranně oslovovány a podněcovány sobecké a vitální pudy lidské přirozenosti? Jak se dá zabránit, aby soustředění sdělovacích prostředků v rukou hrstky lidí nebránilo skutečnému dialogu ve společnosti a aby nebylo rozbíjeno společenství? Jak je nutno s těmito prostředky zacházet, aby technicky zprostředkovaná komunikace, zvlášť když je šířena obrazem, nepoškozovala osobní vztahy? Tyto prostředky často svádějí lidi k úniku do říše snů. Co lze učinit, aby lidé nebyli odváděni od skutečného života s jeho povinnostmi? Jak je možno uchránit lidi od poklesu do nečinnosti a pasivity? Jak je možno dosáhnout, aby ustavičný apel na emoce nebránil používání rozumu?

22. V mnoha oblastech dnešního života je zřejmý úpadek mravních norem. To naplňuje každého člověka dobré vůle vážnými obavami. Znaky tohoto rozpadu lze snadno najít ve všech prostředcích sociální komunikace. Do jaké míry nesou sdělovací prostředky vinu na tomto úpadku, to je otevřená otázka. Mnozí lidé s plným vědomím odpovědnosti zastávají názor, že se ve sdělovacích prostředcích jen odráží mravní stav lidské společnosti. Jiní se však domnívají, že sdělovací prostředky spíše tyto tendence zesilují, dále rozšiřují a poznenáhlu z nich činní skutečný životní zvyk, když je představují jako všeobecně běžné samozřejmosti. Další skupina lidí míní, že na tomto úpadku mají sdělovací prostředky hlavní vinu.

Ať je tomu jakkoliv, nedá se popřít, že tyto nedostatky je nutné hledat v samotné společnosti. Snaha znovu uplatnit mravní normy musí být záležitostí rodičů, učitelů, duchovních i těch, kdo se starají o veřejné blaho. V této důležité snaze připadá sdělovacím prostředkům nezastupitelný

úkol. Není ovšem možné od sdělovacích prostředků očekávat, že by se zcela izolovaly od skutečných životních zvyklostí a mínění národa.

23. Aby bylo možno lépe poznat a zhodnotit přínos sociální komunikace pro společnost a překonat komplikace spojené se sdělovacími prostředky je třeba podrobněji se zamyslet nad nejdůležitějšími aspekty funkce sdělovacích prostředků při soužití lidí.

1. Veřejné mínění

24. Sdělovací prostředky představují do jisté míry veřejné fórum, kde dochází k dialogu mezi lidmi. Vyjadřování různých mínění na veřejnosti hluboce zasahuje do života společnosti, obohacuje ji a urychluje její pokrok.

25. Tím, že se snažíme sdělit jiným vlastní pojetí, mínění, pocity a mravní přesvědčení, aby se stala majetkem všech, vytváříme "veřejné mínění". To je podstatným vyjádřením společenské povahy člověka. Již dříve popsal Pius XII. veřejné mínění přiléhavě "jako přirozenou ozvěnu, jako všeobecně více nebo méně spontánní ohlas událostí a aktuálních situací v lidském duchu a úsudku"[33]Pacem in terris, AAS, LV (1963), 283.. Svobodné vyjadřování názoru jednotlivce je podstatnou složkou při vytváření veřejného mínění. Veřejně vyslovené názory odrážejí smýšlení a postoje lidí a skupin, které mají určitou zeměpisnou, dějinnou, historickou a kulturní souvislost.

26. Svoboda jednotlivce, možnost vyjadřovat své pocity a myšlenky, je bezpodmínečně nutná, aby došlo ke správnému a přiměřenému vytváření veřejného mínění. Proto musíme s Druhým vatikánským koncilem konstatovat, že tato svoboda slova je důležitá pro jednotlivce i pro společnost v rámci mravnosti a společného blaha[34]. Spolupráce všech ve službě společenského pokroku vyžaduje, aby se nebránilo porovnávání názorů, o nichž se předpokládá, že jsou důležité, aby vzá jemné dávání a přijímání, odmítání a doplňování, prostřednictvím shody a kompromisu mohlo sjednocovat ke společnému konání nejlépe podložené a zdůvodněné názory.

27. Proto pracovníci v komunikaci mají nanejvýš odpovědný úkol. Mají totiž velmi významný vliv při tvoření, sbírání a rozšiřování názorů a záro-

33 *Projev ke katolickým novinářům*, 7. 2. 1950, AAS, XLII (1950), 251; srv. *Gaudium et spes*, 59; MDI

34 *Gaudium et spes*, 59.

veň na nich záleží, aby tyto názory navzájem svobodně a věcně kontrolovaly.

28. Všichni občané jsou povoláni, aby přispívali k vytváření veřejného mínění[35] také tím, že se dají ve svých vlastních názorech zastupovat kvalifikovanými mluvčími. Ten, kdo pro své postavení, nadání nebo z jiných důvodů má velký vliv na veřejnosti, hraje důležitou roli při vytváření veřejného mínění, kdykoli vysloví svůj názor. Tato odpovědnost je tím závažnější, čím více může jeho příklad přitáhnout druhé.

29. Všechny druhy propagačních kampaní jsou dovoleny jen tehdy, když jejich cíle a prostředky neodporují důstojnosti člověka. Musí se snažit sloužit pravdě a mít na zřeteli společné názory všech jak na národní, tak na mezinárodní rovině, a to s ohledem na jednotlivce i skupiny.

30. Avšak každá propaganda, která je zaměřena proti obecnému blahu, která chce zabránit otevřeným a veřejným námitkám, která překrucuje skutečnosti nebo vnucuje lidem předsudky, která rozšiřuje polopravdy nebo jednostranně zabarvené pravdy a zamlčuje důležitá fakta, odpírá člověku právo na svobodu rozhodování. Taková propaganda je neúnosná. To platí tím spíše, že pokrok vědy o člověku, především psychologie, a rozvoj prostředků sociální komunikace propůjčují této propagandě stále rostoucí m oc.

31. Samotně zveřejněné názory nepředstavují v žádném případě veřejné mínění, i když je zastává většina, proto mohou různé názory stát současně vedle sebe, i když se jeden z nich těší větší podpoře. Ostatně mínění většiny nemusí být nutně lepší nebo bližší pravdě. Veřejné mínění se konečně často mění, získává nebo ztrácí vliv na společnost. Proto není správné bezmyšlenkovitě a uspěchaně se připojovat k momentálně převládajícím názorům. Mohou dokonce být dobré důvody, abychom jim odporovali.

32. Ve všeobecně a veřejně vyslovených názorech se však vždy projevuje myšlení a vůle společnosti. Proto je třeba se jimi svědomitě zabývat. To platí zvlášť pro církevní a světské autority.

35 Srv. *Inter mirifica*, 8.

2. Právo na informace

33. Aby se mohlo veřejné mínění svobodně vytvářet, musí být společnosti zásadně zaručen přístup k pramenům a kanálům informací a zaručena svoboda slova. Svobodné vyjadřování názorů i právo informovat a být informován se navzájem podmiňují. Jan XXIII.[36], Pavel VI.[37] a Druhý vatikánský koncil[38] jasně prohlásili, že pro člověka a naši moderní společnost je právo na informace podstatné.

a) Přístup k pramenům a kanálům informací

34. Dnešní člověk potřebuje spolehlivé, jasné, úplné a přesné informace. Jen tak dokáže chápat svět, ve kterém žije a který se stále proměňuje. Jen tak může zaujmout stanovisko ke skutečnostem a stále se měnícím situacím, které denně vyžadují jeho úsudek a jeho rozhodnutí. Jen tak bude na svém místě činně a významně prospívat společnosti. Jen tak se může skutečně podílet na formování hospodářského, politického, společenského, lidského a náboženského života. Právu, které vyplývá z těchto požadavků odpovídá na druhé straně povinnost usilovat o potřebné informace, neboť právo na informace zůstává jen heslem, když se každý sám nesnaží být informován. Aby člověk mohl svobodně volit, co odpovídá jeho osobním a společenským požadavkům, musí mít k dispozici dostatečnou a různorodou nabídku a zařízení sociální komunikace. Bez četných na sobě nezávislých informačních pramenů by bylo uskutečnění práva na informace zcela bezpředmětné.

35. Aby společnost jako celek ve všech svých vrstvách a seskupeních správně fungovala, potřebuje dobře informované občany. Proto je právo na informace v dnešní době nutné nejen pro jednotlivce, ale je také požadavkem obecného blaha.

36. Lidé, jejichž povoláním je informovat veřejnost, proto plní důležitý a obtížný úkol. Mnohdy jsou vystaveni velké zátěži. Často jsou pod nátlakem těch, kdo mají zájem na zamlčování a zatemňování pravdy. To se týká

36 Srv. *Pacem in terris*, AAS, LV (1963), 260.
37 Srv. Projev z 17. 4. 1964 k účastníkům "Semináře Spojených národů o svobodě informací", AAS LVI (1964), 387nn.
38 Srv. *Inter mirifica*, 5; 12.

především zpravodajů cestujících do nejodlehlejších končin světa[39], aby podávali informace přímo z místa dění. Při svém úsilí o zprostředkování pravdivých informací[40] se často nutně dostávají do nebezpečí života. Mnozí zemřeli při výkonu svého povolání. Zvlášť v době války, která vzrušuje a vyvolává strach v celém lidstvu, mají lidé právo na informaci o situaci na bojištích, přičemž musí být vždy všemi prostředky chráněn život a zdraví zpravodajů. Proto církev rozhodně odmítá jakékoliv použití násilí proti zpravodajům a ostatním novinářům, neboť ti se při získávání informací a při správném předávání správ řídí právem na informace a uskutečňují je.

37. Pro lidi je dnes dosti obtížné vidět a předávat celou pravdu. Pro novináře k tomu ještě přistupuje nutnost, aby zprávy přinášeli něco nového, a proto již z povahy věci mohou osvětlovat jen to, co se v daném okamžiku mění a vyvolává zájem. Pro redaktory tak vzniká nový problém: musí ze záplavy zpráv vybírat ty, které jsou podle jejich názoru důležité a mohou být předmětem veřejného zájmu. Proto jsou zprávy jen výňatky, které nemusejí nutně podávat událost v celém jejím rozsahu a plném významu.

38. Dále musí pracovníci v komunikaci podávat zprávy obsáhle a srozumitelně a tak rychle, jak je to jen možné. Proto se stále více obracejí na odborné komentátory, kdo blíže vysvětlují pozadí a okolnosti podávaných událostí a mají k tomu dodávat svůj vlastní posudek. Od komentátorů se však často v nejkratší lhůtě požaduje posouzení, někdy dokonce ještě dříve, než dojde k očekávané události. To však na druhé straně právem vyvolává odpor u odpovědných a svědomitých lidí především tehdy, když mají vedoucí postavení nebo požívají důvěry, aby uspěchaně vysvětlovali události ještě dříve, než se jimi mohou důkladně a v celé souvislosti zabývat. Pod tímto časovým tlakem, který vyplývá z povahy sdělovacích prostředků, se potom často stává, že se nabízejí bezstarostní a povrchní spolupracovníci, kdo ochotně a rádi převezmou tuto práci. Ti však, kdo jsou skutečně důvěrně seznámeni s problematikou, by měli se pokusit tomu zabránit. Podle možností se stále musí snažit být dobře informováni, aby byli připraveni spolehlivě informovat veřejnost.

39. Aby zprávy budily zájem a nebyly zastaralé, musí být rozšiřovány

39 PIUS XII., Projev k americkým novinářům, 21. 7. 1945, L'Osservatore Romano, 22. 7. 1945.
40 *Tamtéž*, 27. 4. 1946, L'Osservatore Romano, 28. 4. 1946

co nejrychleji, a k tomu přistupuje, že tento spěch je také vynucován tlakem hospodářské soutěže. Z toho zase vzniká nový problém: rychlost může být často vykoupena za cenu nepřesnosti. Kromě toho musí pracovníci v komunikaci brát ohled na své publikum, jeho vkus, jeho kulturní úroveň a zároveň také uvážit, o čem by chtělo být informováno nejdřív. V této zcela jistě nelehké situaci se musí pracovníci v komunikaci při informování držet pravdy.

40. Vedle těchto obtíží, které souvisejí s podstatou sdělovacích prostředků a zpravodajství, musí redaktoři počítat i s dalšími překážkami. Musí publiku, které je uštvané a nesoustředěné, zprostředkovat zprávy tak živě, aby je oslovili a upoutali. V žádném případě však nesmějí podlehnout pokušení, aby publikum šokovali a zmátli tím, že by zprávy vytrhovali ze souvislosti, senzačně je nafukovali nebo zdramatizovali a tím překrucovali.

41. Příjemci, kdo se musí orientovat ve spleti zpráv, mohou dojít k nepřesnému a překroucenému celkovému obrazu skutečnosti. K jisté opravě tohoto obrazu může dojít na základě stálého toku informací z nejrůznějších pramenů, které je však nutno přijímat kriticky. Dále by měli mít příjemci porozumění pro situaci novinářů. Nesmějí od nich požadovat dokonalost, která zcela převyšuje lidské možnosti. Mají však právo a povinnost požadovat, aby nepravdivé nebo chybné zprávy byly okamžitě a přesně opraveny a případně doplněny. Mají právo vznést námitky, jestliže sdělovací prostředky samy zkreslují skutečnosti, když je vytrhují ze souvislosti, v rozporu se skutečností je zveličují nebo potlačují. Toto právo příjemců může být účinně zajištěno pro výkon povolání etickými normami, na kterých se dohodli přímo pracovníci v komunikaci. Dokud tomu tak není, zajišťují toto právo zákony nebo mezinárodní smlouvy.

42. Ovšem právo na informace má jasné meze, jestliže by jeho uplatňování porušovalo jiná práva, např. právo na pravdu, které chrání dobrou pověst jednotlivců a celé společnosti, právo na neporušitelnost soukromé sféry rodiny a jednotlivce[41], právo na zachování služebního tajemství nebo tajemství v zá jmu veřejného blaha. Když je ve hře veřejné blaho, může být předávání informací prověřeno jen po pečlivém zvážení všech okolností.

41 "Také formou musí být (komunikace) eticky nezávadná, tj. při opatřování i šíření... zpráv musí pečlivě dbát mravních norem i zákonitých práv a důstojnosti člověka", *Inter mirifica*, 5.

43. Otevřené a obšírné vylíčení zločinu a brutality předpokládá vysoké vědomí odpovědnosti a velkou ohleduplnost. V životě se nepochybně vyskytuje hodně nelidskosti a hrůzy, které jsou dnes viditelnější než dříve. Jejich vylíčení může na příjemce působit skutečně odstrašujícím způsobem. Jestliže je však brutalita ukazována příliš často a příliš působivě vzniká nebezpečí podání falešného obrazu o skutečném životě. Podle mínění mnoha odborníků mohou z toho případně vznikat i psychózy nebo tím mohou být vytvořeny postoje, podle kterých je násilí a brutalita normálním způsobem řešení konfliktů.

b) Svoboda slova

44. Právo na dostatečné informace úzce souvisí se svobodou slova. Celý společenský život spočívá na stálé výměně informací a dialogu mezi jednotlivci i skupinami. To je zase nezbytné pro vzájemné porozumění a spolupráci. Když tento dialog ve společnosti dostane také prostor ve sdělovacích prostředcích, vzniká nový rozměr už proto, že se na životě a pokroku společnosti podílí stále více lidí.

45. Protože je člověk společenská bytost, musí s jinými vyměňovat své myšlenky a srovnávat. To platí dnes víc než kdykoliv předtím, protože duševní a tvůrčí práce je stále méně dílem jednotlivců, nýbrž ve všech rovinách je stále závislejší na spolupůsobení mnoha lidí. Když si lidé podle své přirozenosti vyměňují navzájem poznatky a názory, využívají svého nejvlastnějšího práva a zároveň splňují povinnost vůči společnosti.

46. Takzvané pluralistické společnosti vědí velmi dobře, jakou cenu má možnost veřejného šíření zpráv a názorů pro aktivní účast občanů na životě společnosti. Proto chrání tuto svobodu zákony. Všeobecná deklarace lidských práv vyzdvihuje svobodu slova jako základní požadavek. To nutně také zahrnuje svobodu prostředků sociální komunikace.

47. V praxi je svoboda slova spojena se svobodou jednotlivce a skupin, aby dostávali informace a všude je mohli šířit a aby také měli přístup ke sdělovacím prostředkům. Avšak svoboda slova, která se uplatňuje bez ohledu na podstatné hranice a předpoklady práva na informace, uspokojuje spíše pracovníky v komunikaci než publikum.

3. Výchova, vzdělání, zábava

48. Prostředky sociální komunikace mají v široké oblasti lidské výchovy stále obsáhlejší a větší úkoly. Na mnoha místech se již používá přístrojů pro přenášení zvuku a obrazu, audio a videokazet, jakož i rozhlasových a televizních přístrojů jako běžných učebních pomůcek. Tak jsou velmi snadno a rychle zpřístupňovány výsledky práce odborníků z nejrůznějších oblastí. V jiných případech doplňují sdělovací prostředky původní vyučování a poskytují mládeži i dospělým možnost dalšího vzdělání. Kde nejsou potřebné školy, zprostředkují náboženské vědomosti a základní vyučování v mnoha formách; bojují proti analfabetismu; zprostředkují základní poznatky zemědělství, lékařství, zdravotní péče a pravidla občanského chování. Taková práce se sdělovacími prostředky by měla být, podle možnosti, založena na dialogu. Tímto způsobem tyto prostředky rozvíjejí tvůrčí sílu, která nejen seznamuje žáky s učební látkou, ale postupně jim umožňuje, aby se sami vyjadřovali prostřednictvím těchto médií.

49. Prostředky sociální komunikace, které jsou už součástí a výrazem dnešní kultury, přispívají jedinečným způsobem k tomu, aby umělecká díla a vzdělání byly zprostředkovány mnoha lidem a brzy všem. To je právě tak podstatnou součástí pravého pokroku lidské společnosti jako konečné překonání hospodářské a sociální nerovnosti.

50. Protože sdělovací prostředky mohou velmi obohacovat kulturu naší doby, musí si pracovníci v komunikaci uvědomit, že všichni lidé mají právo na kulturu a vzdělání. Měli by ochotně využívat vynikajících možností takzvaných "sdělovacích prostředků", aby dokázali oslovit co nejvíce lidí a skupin. Tyto prostředky totiž umožňují vycházet vstříc nejrůznějším kulturním přáním a zájmům, protože dovedou účinně a přitažlivě podávat díla ze všech oblastí umění. Pomocí těchto prostředků mohou lidé bez námahy rozvíjet své duchovní vlohy a schopnosti, ovšem za předpokladu, že sami kriticky přemýšlejí a jsou ochotni bez ohledu na to, co viděli a slyšeli, dospět k dialogu s jinými.

51. Příkladem této možnosti zprostředkování kulturních hodnot ve sdělovacích prostředcích je zachycení tradičního umění mnohých národů, v jejichž vyprávěních, hrách, zpěvech a tancích je vyjádřeno tisícileté kulturní bohatství. Díky své technické dokonalosti mohou tyto prostředky zachovat, uložit a stále znovu předvádět toto bohatství, dokonce i tam, kde stará tradice již dávno vyhasla. Tyto prostředky pomáhají rozvíjet smysl

pro kulturní identitu každého národa, a nadto ještě podporovat mezikulturní výměnu.

52. Nesmí se zapomínat, že četná díla vysoké kulturní hodnoty - především hudební, divadelní a literární - měla původně sloužit k zábavě lidu; můžeme usoudit, že taková zábava může mít i výchovnou hodnotu[42]. Formy nejvyššího kulturního vyjádření nabízejí dnes ve sdělovacích prostředcích rostoucímu počtu lidí zotavení v pravém smyslu slova. Člověk v naší složité společnosti to přímo vyžaduje. Také pouhá zábava má svou vlastní hodnotu, ne boť osvobozuje od každodenních starostí a užitečně vyplňuje volný čas. Proto je bohatá nabídka sdělovacích prostředků lidem naší doby velmi užitečná. Ovšem příjemci musí mít dostatek sebekázně, aby nepropadli lesku podání nebo dráždidlům senzací natolik, že by zanedbávali důležité povinnosti nebo marnili nesmyslně čas.

53. Protože sdělovací prostředky se obracejí zároveň na mnohé lidi, jsou skutečně novými činitely moderní kultury. Tak jako mohou kulturu obohacovat, mohou ji také ochudit, když se často přizpůsobují nejnižší úrovni příjemců. Když se někdo stane po většinu svého času závislým na těchto prostředcích, může to mít za následek poškození jeho vyšších duševních schopností. Trvalé přijímání povrchní zábavy může dokonce otupit dobrý vkus a jemné cítění lidí, kdo jsou kulturně na výši. Jestliže pracovníci v komunikaci usilují sami o své dobré vzdělání a získávají schopnost otvírat také jiným kulturní hodnoty, lze toto nebezpečí překonat a vyhnout se mu. Je nutno také konstatovat, že sdělovací prostředky mohou zprostředkovat díla vysoké kulturní hodnoty, která jsou pro mnohé lidi nejen těžko přístupná, ale někdy dokonce nepřístupná.

4. Umění

54. Nové techniky komunikace nešíří v celém světě jen tradiční formy umění, ale samy vytvářejí nové možnosti uměleckého vyjádření. Celosvětová síť komunikací, posílení vztahů mezi národy, rostoucí mezinárodní spolupráce pracovníků v komunikaci: to všechno ukazuje, že pracovníci v komunikaci a příjemci hledají v této mezikulturní výměně univerzální normy úsudku a vkusu. Tak by mohly být uchovány staré a nové umělecké

42 Srv. *Miranda prorsus*, AAS, XLIX (1957), 765.

formy a umělecká díla všech národů a všech malých společenských skupin stejného kulturního okruhu, by se mohly zpřístupnit a setkat s větším porozuměním mezi národy.

55. Umělecká díla jsou kvůli svému významu a své hodnotě pro člověka velmi cenná; neboť krása pozdvihuje ducha lidí, kteří ji vnímají. V každém skutečném uměleckém díle se může lidské bytí odrážet až do svých hloubek a prostřednictvím smyslového vnímání může zpřístupnit všem duchovní skutečnost a vést člověka k hlubšímu pochopení sebe samého. To má svůj význam nejen v oblasti literatury a umění, nýbrž také v oblasti etiky a náboženství. "Je nesporné, že vy, spisovatelé a umělci, dovedete i v nejsmutnější a nejtíživější lidské situaci rozžehnout jiskru dobra, která pak celému vašemu dílu propůjčuje záři krásy. Nežádáme, abyste převzali roli moralistů, přesto však lze doufat a důvěřovat, že disponujete skrytými silami, abyste otevřeli onu oblast světla, která leží mimo tajemství tohoto života"[43].

56. Kdo by tedy chtěl hlouběji porozumět duchu některé epochy, nesmí studovat jen její dějiny, ale i její literaturu a umění. Umělecká díla často ukazují charakter národa, jeho touhy, myšlení a cítění, lépe než pouhý popis. Tehdy, když se umění pozvedá nad tento skutečný a konkrétní svět a vytváří postavy fantazie, umožňuje cenný pohled do podstaty a zvláštnosti člověka. Dokonce příběhy, které pramení z živé představivosti básníka, v nichž lidé bydlí ve fiktivním světě a básník je nechává p odle toho žít a jednat, poskytují svým způsobem obraz pravdy. Ačkoliv úplně postrádají realitu, přece jsou realistické, protože jsou složeny z prvku lidské přirozenosti[44]. Taková díla se dotýkají hlubokých základů lidské síly a vášně. Dokáží je tak prosvětlit, že citliví lidé v tom vidí kontury budoucího lidského vývoje a zpřítomňují je ve svém myšlení.

57. Papež Pius XII. řekl o lidském životě: "Jistě bychom nemohli porozumět životu, při nejmenším nikoliv ve velkých, těžkých konfliktech, kdybychom chtěli zavírat oči před vinou, která často způsobuje tyto konflikty... Tedy, nemůže taková látka přece jenom sloužit jako předloha pro ideální film? Největší básníci a spisovatelé všech dob a všech národů se zabývali tímto obtížným a ožehavým problémem a budou se jím zabývat

43 [11] PAVEL VI., *Projev k zástupcům divadla, kina, televize a jiných sdělovacích prostředků*, 6. 5. 1967, LIX (1967), 509.

44 Srv. PIUS XII., *Projev o ideálním filmu*, 21. 6. 1955, AAS, XLVII (1955), 509.

i v budoucnosti... Jestliže konflikt se zlem a také jeho dočasné vítězství v souvislosti s celou filmovou latkou slouží k hlubšímu pochopení života, jeho správnému vedení, ke kontrole jednání, k vyjasnění a upevnění úsudku a způsobu jednání člověka, potom může být taková látka zvolena a je přípustné spojit ji s celým dějem filmu. Přitom je třeba postupovat podle stejných zásad... jako při každém literárním díle"[45]. I to je příspěvek k mravnímu pokroku, neboť umění a mravnost, i když jsou jasně od sebe odděleny, nejsou žádnými protiklady, ale navzájem se podmiňují a podporují.

58. Když příliš mladí, nezralí a nevzdělaní diváci nedovedou v nějakém uměleckém díle správně zařadit zlo a špatnost, vzniká mravní problém. Umělci může být důvěrně znám celý život s jeho všemi dobrými i špatnými stránkami. Je tedy zapotřebí kritického úsudku a zvážení, jestliže se umělecké dílo obrací na široké publikum ze všech vrstev společnosti. To platí především, když představuje konfrontaci člověka se zlem.

5. Reklama

59. Vliv reklamy na člověka v dnešní době roste ze dne na den a nikdo se nemůže vyhnout jejímu vlivu. Reklama přináší společnosti mnohostranný užitek. Zákazník je reklamou informován o zboží, které potřebuje a o službách, které jsou mu k dispozici. Reklama také umožňuje široké rozdělování výrobků. To zase pomáhá průmyslu k dalšímu pokroku, který se tak rozvíjí ve prospěch lidské společnosti. Proto se proti reklamě nedá nic namítat, pokud se svým způsobem cítí být zavázána pravdě a ponechává zákazníkovi svobodu volby i v případech, kdy v zájmu podnícení jeho chuti nakupovat se obrací na jeho základní potřeby a vyzdvihuje některé zboží jako bezpodmínečně nutné.

60. Když se však v široké veřejnosti dělá reklama škodlivým nebo zcela neužitečným věcem, když se probouzí falešné představy o určitém zboží, když se vzbuzují lidské pudy, vzniká společnosti škoda a reklamní průmysl ztrácí důvěru a dobrou pověst. Jednotlivci i celé rodiny jsou poškozováni, když reklama probouzí nesmyslná přání nebo ustavičně pobízí k nákupu zbytečných a jen k požitku sloužících věcí; tím se často zákazníci

45 PIUS XII., *Projev o ideálním filmu*, II. část, 28. 10. 1955, AAS, XLVII (1955), 822-823.

formy a umělecká díla všech národů a všech malých společenských skupin stejného kulturního okruhu, by se mohly zpřístupnit a setkat s větším porozuměním mezi národy.

55. Umělecká díla jsou kvůli svému významu a své hodnotě pro člověka velmi cenná; neboť krása pozdvihuje ducha lidí, kteří ji vnímají. V každém skutečném uměleckém díle se může lidské bytí odrážet až do svých hloubek a prostřednictvím smyslového vnímání může zpřístupnit všem duchovní skutečnost a vést člověka k hlubšímu pochopení sebe samého. To má svůj význam nejen v oblasti literatury a umění, nýbrž také v oblasti etiky a náboženství. "Je nesporné, že vy, spisovatelé a umělci, dovedete i v nejsmutnější a nejtíživější lidské situaci rozžehnout jiskru dobra, která pak celému vašemu dílu propůjčuje záři krásy. Nežádáme, abyste převzali roli moralistů, přesto však lze doufat a důvěřovat, že disponujete skrytými silami, abyste otevřeli onu oblast světla, která leží mimo tajemství tohoto života"[43].

56. Kdo by tedy chtěl hlouběji porozumět duchu některé epochy, nesmí studovat jen její dějiny, ale i její literaturu a umění. Umělecká díla často ukazují charakter národa, jeho touhy, myšlení a cítění, lépe než pouhý popis. Tehdy, když se umění pozvedá nad tento skutečný a konkrétní svět a vytváří postavy fantazie, umožňuje cenný pohled do podstaty a zvláštnosti člověka. Dokonce příběhy, které pramení z živé představivosti básníka, v nichž lidé bydlí ve fiktivním světě a básník je nechává p odle toho žít a jednat, poskytují svým způsobem obraz pravdy. Ačkoliv úplně postrádají realitu, přece jsou realistické, protože jsou složeny z prvku lidské přirozenosti[44]. Taková díla se dotýkají hlubokých základů lidské síly a vášně. Dokáží je tak prosvětlit, že citliví lidé v tom vidí kontury budoucího lidského vývoje a zpřítomňují je ve svém myšlení.

57. Papež Pius XII. řekl o lidském životě: "Jistě bychom nemohli porozumět životu, při nejmenším nikoliv ve velkých, těžkých konfliktech, kdybychom chtěli zavírat oči před vinou, která často způsobuje tyto konflikty... Tedy, nemůže taková látka přece jenom sloužit jako předloha pro ideální film? Největší básníci a spisovatelé všech dob a všech národů se zabývali tímto obtížným a ožehavým problémem a budou se jím zabývat

43 [11] PAVEL VI., *Projev k zástupcům divadla, kina, televize a jiných sdělovacích prostředků*, 6. 5. 1967, LIX (1967), 509.

44 Srv. PIUS XII., *Projev o ideálním filmu*, 21. 6. 1955, AAS, XLVII (1955), 509.

i v budoucnosti... Jestliže konflikt se zlem a také jeho dočasné vítězství v souvislosti s celou filmovou latkou slouží k hlubšímu pochopení života, jeho správnému vedení, ke kontrole jednání, k vyjasnění a upevnění úsudku a způsobu jednání člověka, potom může být taková látka zvolena a je přípustné spojit ji s celým dějem filmu. Přitom je třeba postupovat podle stejných zásad... jako při každém literárním díle"[45]. I to je příspěvek k mravnímu pokroku, neboť umění a mravnost, i když jsou jasně od sebe odděleny, nejsou žádnými protiklady, ale navzájem se podmiňují a podporují.

58. Když příliš mladí, nezralí a nevzdělaní diváci nedovedou v nějakém uměleckém díle správně zařadit zlo a špatnost, vzniká mravní problém. Umělci může být důvěrně znám celý život s jeho všemi dobrými i špatnými stránkami. Je tedy zapotřebí kritického úsudku a zvážení, jestliže se umělecké dílo obrací na široké publikum ze všech vrstev společnosti. To platí především, když představuje konfrontaci člověka se zlem.

5. Reklama

59. Vliv reklamy na člověka v dnešní době roste ze dne na den a nikdo se nemůže vyhnout jejímu vlivu. Reklama přináší společnosti mnohostranný užitek. Zákazník je reklamou informován o zboží, které potřebuje a o službách, které jsou mu k dispozici. Reklama také umožňuje široké rozdělování výrobků. To zase pomáhá průmyslu k dalšímu pokroku, který se tak rozvíjí ve prospěch lidské společnosti. Proto se proti reklamě nedá nic namítat, pokud se svým způsobem cítí být zavázána pravdě a ponechává zákazníkovi svobodu volby i v případech, kdy v zájmu podnícení jeho chuti nakupovat se obrací na jeho základní potřeby a vyzdvihuje některé zboží jako bezpodmínečně nutné.

60. Když se však v široké veřejnosti dělá reklama škodlivým nebo zcela neužitečným věcem, když se probouzí falešné představy o určitém zboží, když se vzbuzují lidské pudy, vzniká společnosti škoda a reklamní průmysl ztrácí důvěru a dobrou pověst. Jednotlivci i celé rodiny jsou poškozováni, když reklama probouzí nesmyslná přání nebo ustavičně pobízí k nákupu zbytečných a jen k požitku sloužících věcí; tím se často zákazníci

45 PIUS XII., *Projev o ideálním filmu*, II. část, 28. 10. 1955, AAS, XLVII (1955), 822-823.

snadno zcela oslepí vůči tomu, co opravdu potřebují. Úplně nepřípustná je reklama, která nestydatě zneužívá pro všechno pohlavní pud a vykořisťuje kvůli penězům. Nepřípustná je i tehdy, když útočí na podvědomí, ohrožuje svobodné rozhodování zákazníka. Reklamní průmysl by si měl proto z vlastního rozhodnutí uložit omezení, aby neporušoval důstojnost člověka a práva společnosti.

61. Na druhé straně by mělo uvážené nasazení reklamy pomáhat rozvojovým zemím dosáhnout vyšší životní úrovně. Jistě by však vznikla velká škoda, kdyby soustavná, nezodpovědná reklama tyto národy při jejich vzestupu z chudoby k snesitelnější životní úrovni sváděla k tomu, aby hledaly pokrok v uspokojování přání, která byla uměle vyvolána. Výsledkem by bylo, že by tyto národy promarňovaly své prostředky, zanedbávaly své skutečné potřeby a ohrožovaly svůj základní rozvoj.

62. Velké sumy peněz, které sdělovací prostředky získávají z reklam, ohrožují jejich vlastní základy. Styl a způsob reklamy mohou vyvolávat nebezpečný dojem, že veškeré sdělovací prostředky mají jen reklamní a propagandistický charakter. Nadto může pod tlakem hospodářské moci dojít k vážnému ohrožení svobody prostředků sociální komunikace. Protože tyto prostředky potřebují zdravou hospodářskou základnu, mohou přežít jen ty, které mají větší zisk z reklamy: to sice zvýhodňuje monopoly, avšak zároveň ohrožuje právo na informace a ztěžuje dialog ve společnosti. Pluralismus ve využívání sdělovacích prostředků musí být zachován všemi prostředky, v případě nutnosti i patřičnými zákony. To také uchrání před nebezpečím, které nepochybně existuje, že příjmy z reklamy budou téměř výlučně dostávat velké sdělovací prostředky.

2. Kapitola

PŘEDPOKLADY SPRÁVNÉ SLUŽBY SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

63. Jestliže prostředky sociální komunikace mají skutečně sloužit lidem, musíme především vidět, jaký podíl má člověk na jejich fungování; neboť jeho role je při tom více rozhodující než jakákoliv ať už sebevíce okouzlující mechanická a elektronická dokonalost. Úkoly, které mají sdělovací prostředky ve společnosti, se neplní samy sebou. Proto pracovníci v komunikaci i příjemci musejí být v této oblasti dobře připraveni a vzděláni, aby mohli zcela vyčerpat možnosti těchto prostředků. Každý si musí uvědomit svou zvláštní roli a připravit se na ni jako jednotlivec i jako člen společnosti. Státu, církvi i vychovatelům zde připadají povinnosti zvláštního druhu, aby sdělovací prostředky skutečně prospívaly blahu společnosti, jak slibují.

1. Pedagogika sdělovacích prostředků

64. Naléhavým úkolem je pedagogika sdělovacích prostředků, která musí dokonale zprostředkovat funkční zásady prostředků sociální komunikace. To podstatné, o čem se mluví v této instrukci, by mělo být dnes společným majetkem všech lidí. Sdělovací prostředky přispívají plně k rozvoji člověka teprve tehdy, když pochopil jejich podstatu a jejich využívání. Kdo zná jejich význam jen povrchně, snadno zužuje prostor své svobody. Předmětem této vzdělávací práce musí být podání zvláštních vlastností jednotlivých prostředků, jejich organizační formy a struktury v dané oblasti a konečně podání zásad správného věcného zacházení s nimi. O tom všem se musí pojednávat vždy z hlediska člověka a společnosti.

a) Příjemci

65. Příjemci potřebují úvodní pedagogiku sdělovacích prostředků, aby je s užitkem využívali. Z toho mají nejen osobní užitek, daleko víc pomáhá taková pedagogika k tomu, aby každý mohl přispívat k dialogu a tvůrčí spolupráci ve společnosti. Musí ji však také umět převést do praxe. Nako-

nec tato pedagogika umožňuje, aby se příjemci účastnili boje za spravedlnost ve světě a za odstranění alespoň té největší nerovnosti mezi bohatými a chudými národy.

66. Proto musí sdělovací prostředky využívat metodiku výchovy, která odpovídá nejnovějšímu stavu vývoje, která je přizpůsobena věku příjemců a je dostatečná. Taková nabídka by měla být všem snadno přístupná. V rámci pokročilé pedagogiky sdělovacích prostředků by měli být k dispozici odborníci pro vzdělávací kurzy a přednášky, diskusní kroužky a semináře, právě tak jako pro kursy dalšího vzdělávání.

67. S tím je třeba začínat co nejdříve. Mládež je třeba vychovávat ke kritickému chápání umění, dobrému vkusu a osobní mravní zodpovědnosti při výběru knih, filmů, rozhlasových a televizních pořadů, a to všechno je nutné dále tříbit. Neboť děti a mládež by při svém vývoji mohly snadno utrpět škodu nabídkou sdělovacích prostředků. Na druhé straně jim však zásady a sebekázeň získané v raném věku mohou přinést užitek pro celý jejich další život. Děti a mládež mají ještě nezkažené vlohy pro dobrotu, velkorysost, přirozenost a upřímnost. Tyto vlastnosti se dají uchovat, jen když jsou od dětství chráněny a rozvíjeny. Rodiče a vychovatelé mají své děti vést k samostatnému výběru z nabídky sdělovacích prostředků. Přesto se však někdy doporučuje, aby si vychovatelé při takové volbě ponechali poslední slovo. Pokud někdy cítí nutnost zastávat jiný názor než jejich děti a neschvalují jejich zacházení se sdělovacími prostředky, měli by se ze všech sil snažit dětem svůj názor vysvětlit; neboť při výchově jsou argumenty důležitější než zákazy. Rodiče a vychovatelé také nesmějí zapomínat, že dětské myšlení a prožitky jsou odlišné od myšlení a prožitků dospělých; že tedy četba nebo filmy, které se dospělým jeví snad jako nezajímavé a bezcenné, mohou být pro děti a mladé lidi zcela přiměřené. Ostatně mladí lidé mají smysl pro nové životní formy, cítí se při tom rovni lidem stejného věku a mají - jak to často ukazuje dobrá zkušenost - vzájemný výchovný vliv.

68. Je velmi užitečné, jestliže rodiče a vychovatelé se osobně zajímají o pořady, filmy, knihy a časopisy, které se líbí mladým lidem. Mohou o tom s nimi hovořit a snažit se formovat kritického ducha. Při setkání s problematickými nebo povážlivým programy a uměleckými díly mají včas pomáhat dětem a vést je za ruku, aby se naučily v těch dílech hledat lidské hodnoty, aby se dívaly na dílo jako celek a aby uměly uvádět jednotlivosti do souvislosti.

69. Tato pedagogika sdělovacích prostředků se musí systematicky pěstovat právě ve škole. Žáci všech věkových stupňů mají být krok za krokem a cílevědomě uváděni do základů a základních pravidel tisku i novějších sdělovacích prostředků až k jejich smysluplnému a praktickému využívání. Toto vyučování musí mít ve školních osnovách své pevné místo a být doplňováno zvláštními kursy a praktickými cvičeními, která povedou odborníci.

70. Je jasné, že rodiče a vychovatelé nemohou splnit tento úkol, jestliže sami nemají ponětí o prostředcích sociální komunikace. Je ovšem třeba si uvědomit, že rodiče, kteří vyrostli bez styku se sdělovacími prostředky, mají často větší potíže než mládež porozumět jejich "řeči". Právě takoví rodiče mají obzvlášť starost, když vidí, jak sdělovací prostředky bez zábran diskutují o každé otázce, o každém problému ze života státu a církve. Právem jim velmi záleží na tom, aby jejich děti správně používaly sdělovacích prostředků. Avšak rodiče mohou také klidně důvěřovat, že jejich děti, které vyrůstaly v jiné době a ve zcela novém prostředí, se již předem lépe připravují a vyzbrojují vůči mnohým těžkostem, s nimiž se setkávají.

b) Pracovníci v komunikaci

71. Je mnoho pracovníků v komunikaci, kteří sice dobře ovládají řemeslo, ale mají nedostatečné vědomosti o základech svého oboru. Aby vykonávali skutečně dobrou práci, potřebují obsáhlé vzdělání. Proto je nutné uvítat, když jsou na vysokých školách zřizovány katedry pro komunikační vědu, které také mohou udělovat akademické tituly. Kdo si chce zvolit povolání v oblasti sociální komunikace, musí se na ně důkladně připravit teoreticky i prakticky.

72. Toto vzdělání se však nesmí omezovat jen na čistě odborné dovednosti, ale musí se také zabývat kulturními a lidskými problémy, protože nakonec jsou sdělovací prostředky určeny výlučně lidem. Proto se pracovníci v komunikaci musí řídit vědomím a snahou vždy sloužit lidem. Ochotu k tomu najdeme jen u těch, kdo mají úctu k člověku a opravdu mu rozumějí. Práce v tomto povolání uspokojuje tím hlouběji a je tím cennější pro člověka, čím více si pracovníci v komunikaci uvědomují, že na druhé s traně technických kanálů, které přenášejí jejich slova obrazy, žijí lidé z masa a krve. Čím víc se snaží poznat partnery na fóru veřejné diskuse, brát je vážně a vžít se do nich, tím víc se při svém komunikačním zpro-

středkování mohou přizpůsobit jejich potřebám. Potom budou sdělovací prostředky přispívat k prohloubení porozumění a spojení mezi lidmi.

2. Možnosti a povinnosti

a) Možnosti a povinnosti pracovníků v komunikaci

73. Pracovníci v komunikaci mají úlohu zástupců a stimulátorů při dialogu ve společnosti. Jsou zároveň moderátory u velkého kulatého stolu, který tvoří prostředky sociální komunikace. Proto je jejich úkolem vždy se snažit o uskutečňování cílů sociální komunikace, tj. v každém ohledu podporovat lidský pokrok, sbližovat lidi a spojovat je ve skutečné společenství.

74. Při výběru svých látek musí se pracovníci v komunikaci starat o to, aby byl brán zřetel na všechno, co je nutné pro veřejnost. Budou pečlivě dbát na to, aby se ke slovu dostaly všechny společensky významné skupiny se svými názory. V této souvislosti by se měli pracovníci v komunikaci v budoucnosti ještě důkladněji zabývat otázkou, jaké publikum budou asi mít v jednotlivých případech a hledat s ním také přímý kontakt. Jen když se zaměří na některé věkové skupiny, na jednotlivé společenské vrstvy a na rozdílnou úroveň vzdělání svých příjemců, mohou splnit všechny požadavky a očekávání publika. Neboť pouze mezi znalými, svobodnými a zodpovědnými lidmi existuje trvalý dialog, který umožňují prostředky sociální komunikace.

75. Redaktoři zpráv "jsou stálými pozornými pozorovateli světových událostí. Jako by se ustavičně dívali oknem do světa, aby zaznamenali skutečnosti, tendence, názory a celé panoráma lidské společnosti včetně jejích zájmů"[46]. Nemají pouze zaznamenat skutečnosti, jaké jsou, nýbrž při svých zpravodajských relacích mají zdůraznit důležitá hlediska, poukázat na jejich význam a osvětlit jejich souvislosti. Tak přispívají k tomu, že příjemci se budou moci orientovat v celé spleti zpráv. Potom jsou také příjemci schopni vyslovit vlastní úsudek a rozhodnutí k blahu společnosti.

76. Právě tak nesmějí pracovníci v komunikaci přehlížet, že pomocí těchto sdělovacích prostředků, což vyplývá z jejich povahy, oslovují

46 PAVEL VI., *Projev k předsednictvu Katolického spolku italských novinářů* (U.C.S.I.), L'Osservatore Romano, 24. 1. 1969.

obrovské publikum, protože se přece jedná o prostředky sociální, tedy univerzální komunikace. Na jedné straně musejí respektovat logiku a etos svého povolání, ale na druhé straně musejí mít na zřeteli moc a vážnou odpovědnost, kterou sdělovací prostředky mají. Mají jedinečnou možnost přispívat ke štěstí a pokroku lidí. Nestrannost a vyvážený úsudek jim umožňuje brát ohled i na menšiny. Na této nestrannosti je nutné trvat zvlášť tehdy, když právně nebo skutečně existují monopoly sdělovacích prostředků. Neboť ty v sobě skrývají nebezpečí, že nahradí dialog monologem.

77. Pracovníci v komunikaci, kteří se zaměřují především na hospodářské zájmy nebo na nestálý vkus davu, prokazují lidem tu nejhorší službu a nakonec diskreditují sami sebe.

78. Kritici mají nezastupitelnou úlohu dbát, aby si nabídka sdělovacích prostředků v zájmu publika uchovala svou vysokou formální a obsahovou kvalitu. Zároveň podněcují pracovníky v komunikaci k stále novému úsilí. Kritici, kdo jsou přece také pracovníky v komunikaci, tvoří určitý druh profesionální sebekontroly, která by mohla zabránit vytváření velkého tlaku zvenčí. Zároveň si musí být vědomi, že neúplatnost a objektivita patří k podstatě jejich povolání. Spravedliví a pravdomluvní, vyvážení a výstižní v úsudku, mají odhalovat silné a slabé, hodnotné a méně hodnotné stránky nabídce sdělovacích prostředků. Tak budou také podporovat schopnost úsudku publika. Tvůrčí funkci kritiků nelze podceňovat, jestliže bystrým pohledem a znalostí odkrývají v hloubce uměleckého díla bohatství významů, které mohly uniknout i samotnému umělci. Při své práci musí kritikové zapomenout na sebe, aby nesoustředili pozornost příjemců místo na umělecké dílo sami na sebe.

79. Spojení ve sdruženích, pravidelná výměna myšlenek a vzájemná pomoc pomůže pracovníkům v komunikaci snadněji a lépe zvládnout obtíže jejich povolání. V kolegiální spolupráci mohou jednat na základě věcnosti a zkušenosti podle řádu svého povolání, aby řešili společenské problémy a úkoly ve smyslu rozsáhlých cílů sdělovacích prostředků. To současně povede k novým podnětům a možnostem jejich práce místo seznamu zákonů.

80. Technika komunikace a její rozvoj, její správa a další vývoj vyžadují veliké finanční prostředky. Protože majitelé nebo provozovatelé takových podniků potřebují přímo nebo nepřímo veřejný nebo soukromý kapitál, mohou i investoři vykonávat kladný vliv, jestliže podporují takové

orgány, které se neřídí pouze ziskem, ale také lidským pokrokem. Když si k tomu ještě uvědomí, že sdělovací prostředky nejsou jen hospodářskými podniky, ale také plní sociální a kulturní úkoly, budou sami v plném rozsahu chránit nezávislost pracovníků v komunikaci, zaměstnanců a příjemců. Příjemci mají větší možnosti vlivu na sdělovací prostředky a tím i více povinností než se všeobecně předpokládá.

b) Možnosti a povinnosti příjemců

81. Ovlivňování sdělovacích prostředků ze strany příjemců, a také jejich povinnosti jsou mnohem větší, než se všeobecně předpokládá. Na nich rozhodující měrou závisí, zda bude docházet ke skutečnému dialogu. Když zůstanou pasivní a němí, stane se jednosměrnou komunikační ulicí, i když se pracovníci v komunikaci budou ze všech sil snažit o dialog.

82. Čtenáři, posluchači a diváci budou hrát svoji aktivní úlohu, když si budou sdělené informace správně vysvětlovat a hodnotit je podle původu a souvislostí, když je budou svědomitě vybírat a kriticky posuzovat, když budou podle možnosti doplňovat z jiných pramenů a bez zábran veřejně vyjadřovat souhlas, pochybnosti nebo nesouhlas.

83. Kdo namítá, že jednotlivci nemohou na tomto veřejném fóru mnoho dokázat, nesmí přehlížet, že jsou rozhodujícím činitelem vzhledem k tomu, že je jich mnoho nebo že jsou dokonce organizováni. Jak pracovníci v komunikaci, tak i příjemci by se měli sdružovat ve vlastních skupinách a společenstvích nebo využívat jiných organizací, které sledují podobné nebo ještě širší cíle.

3. Spolupráce

a) Spolupráce mezi občany a nositeli státní moci

84. Všichni občané a nositelé státní moci jsou zodpovědní za to, aby sdělovací prostředky sloužily pokroku celé společnosti. Mají povinnost zajišťovat svobodu komunikace a vytvářet nutné předpoklady pro uvědomělou spolupráci všech účastníků, přičemž musí také zajistit respektování důstojnosti člověka, právě tak jako národního a mezinárodního blaha.

85. Politicky bdělá společnost především vyžaduje, aby jednotlivci i skupiny v této oblasti zasahovali z vlastní iniciativy a projevovali jako

pracovníci v komunikaci i příjemci sebekázeň. Je užitečné a často i nutné, aby se za tím účelem vytvářela sdružení.

86. Zákonodárce má v této oblasti především pozitivní úkoly. Neměl by se soustředit jen na omezování a zákazy, i když je někdy nevyhnutelné rozhodně zasahovat. Druhý vatikánský koncil vyhlásil, že lidská svoboda má být podle možnosti respektována. Zásahy jsou přípustné jen tehdy a potud, pokud to vyžaduje obecné blaho[47]. Cenzura je proto možná jen v nejnutnějším případě. A vůbec: ve veřejné oblasti platí zásada subsidiarity. Na to vždy poukazoval učitelský úřad církve. Proto by si stát sám o sobě neměl přisvojovat úkoly, které mohou vykonávat právě tak dobře jednotlivci nebo skupiny a které se dají dokonce plnit bez patřičných zákonů.

87. V souladu s těmito zásadami je nutno zákony chránit svobodu komunikace a právo na informace a dostatečně zajistit jejich neomezené využívání proti násilí, jakož i proti každému hospodářskému, politickému a ideologickému nátlaku. Občanům státu má být zákonem zaručena možnost kontroly celé správy sdělovacích prostředků, zvláště tehdy, existuje-li nějaký monopol a hlavně, když jde o státní. Dnes není pochyb o tom, že sdělovací prostředky potřebují vlastní zákony. Ty musí účinně chránit rozmanitost sdělovacích prostředků před tlakem hospodářských zákonů trhu. Právě tak musí tyto zákony chránit dobrou pověst jednotlivce a skupin, jakož i kulturní hodnoty, a konečně vytvářet předpoklady, aby i ve sdělovacích prostředcích byl zajištěn výkon náboženské svobody.

88. Velmi se doporučuje, aby pracovníci v komunikaci a jiné instituce v oblasti komunikace sami od sebe vytvářeli grémia s vlastními stanovami; ty musí plnit funkci poradců ve všech věcných otázkách. V těchto grémiích mají být zastoupeny všechny společenské vrstvy. Tak je možno doufat, že bude zabráněno zásahům ze strany státu a převážnému vlivu hospodářských zájmů. Na druhé straně by se tím mohla zlepšit spolupráce mezi pracovníky v komunikaci natolik, že by bylo účinnější celkové úsilí sdělovacích prostředků o obecné blaho. Ostatně tu a tam bude nutné, aby samy veřejné instituce zřizovaly taková kontrolní grémia, v nichž bude nařízeno reprezentativní zastoupení různých společenských seskupení.

89. Mládež je nutno pokud možno chránit zákonnými opatřeními před těžkými a dlouho trvajícími škodami, jaké by mohly způsobit jisté nabídky

47 Srv. *Dignitatis humanae*, 7.

sdělovacích prostředků jejich duševnímu vývoji a mravnímu úsudku. Takové zákony na ochranu mládeže jsou nutnou pomocí pro vychovatelskou práci ve škole a v rodině.

90. Věcná podpora nabídky sdělovacích prostředků, které sice nepřinášíží žádný zisk, ale zřejmě slouží obecnému blahu, by měla být stejnoměrně podporována vhodnými opatřeními. Taková pomoc by měla být například poskytnuta informačním zařízením, knihám a spisům s výslovně vychovatelským cílem, dětským filmům a vysílání pro děti. To také platí pro hrané filmy, literaturu a divadelní představení vysoké hodnoty, které by se jinak nemohly realizovat, protože se obracejí jen k malým skupinám platících zájemců.

91. Nositelé veřejné moci musí již dnes vidět velmi široce své úkoly v oblasti sdělovacích prostředků. Mezinárodními dohodami musí být zaručeno, že všude, bez rasové diskriminace a povýšenosti monopolního postavení, bude vybudována a dále rozvíjena dostačující síť komunikací. Také problémy satelitní komunikace musí být upraveny mezinárodními smlouvami. Potom budou moci všechny národy zaujmout patřičné místo v celosvětovém dialogu lidstva.

b) Spolupráce mezi národy

92. Mezi početnými formami mezinárodní spolupráce, které se přímo vnucují existencí sdělovacích prostředků, má zvláštní význam pomoc rozvojovým zemím. Je zároveň účinkem i příčinou pomalého rozvoje, jestliže moderní sdělovací prostředky jsou k dispozici jen v nedostatečné míře nebo úplně chybí. Bez této techniky nemůže dnes žádný národ získávat potřebné informace a vzdělání. Tím by byl zpochybněn hospodářský, sociální a politický pokrok rozvojových zemí.

93. "Pokrok je nový název pro mír"[48]. Technicky dobře vybavené země musí jako v jiných oblastech pomáhat také v oblasti sdělovacích prostředků chudým a potřebným národům při výchově a školení odborných sil a při získávání nezbytného technického zařízení. Neboť mají zodpovědnost nejen za vlastní blaho, ale i za pokrok celého světa. Tento závazek

48 PAVEL VI., Dopis generálnímu sekretáři OSN, U Thant, AAS, LVIII (1966), 480. Srv. také: PAVEL VI., Projev k delegátům 2. konference "Správní rady pro plánování rozvoje" OSN v Miláně, AAS, LVIII (1966), 589.

je tím naléhavější, čím rychleji se vyvíjí technická dokonalost. Při této pomoci je nutno postupovat tak, aby vzdělávací střediska pro oblast sdělovacích prostředků byla vybudována v samotných rozvojových zemích, aby tyto země nakonec neztratily své vlastní vedoucí síly.

94. Při této pomoci rozvojovým zemím je nutno dbát, aby byly zachovány vysoké lidské hodnoty tradičního umění a kultury, domácího jazyka a zvyklostí. Rozvojová pomoc i v této oblasti není ani darem ani almužnou, nýbrž výměnou hodnot k obohacení všech.

95. V rozvojových zemích, zvláště tam, kde analfabetismus brání pokroku, mohou právě audiovizuální prostředky zprostředkovat poznatky nutné pro zemědělství, průmysl a obchod, pro hygienu a veřejnou zdravotní péči, pro osobní vzdělání, pro posílení rodin, pro podporu společenských vztahů a pro rozvoj vědomí společenství v těchto národech. Takové snahy se jen stěží mohou hospodářsky vyplatit. Proto je nutno apelovat na velkorysou solidaritu všech občanů, soukromých sdružení, vlád bohatých zem í a pomoc mezinárodních organizací.

c) Spolupráce křesťanů, věřících a lidí dobré vůle

96. Prostředky sociální komunikace nesplní svůj přínos lidskému pokroku, jestliže se nebudou věnovat vážným problémům a nadějím naší doby, a to v rámci obsáhlé spolupráce všech lidí, kdo věří v živého Boha, zvláště těch, kdo jsou spojeni křtem, jak to učí dokumenty Druhého vatikánského koncilu o ekumenismu a nekřesťanských náboženstvích[49].

97. Při využívání sdělovacích prostředků mohou právě křesťané hlouběji poznávat situaci dnešního světa, který je často vzdálen od Boha. Existují díla novinářů a umělců, kdo se velmi pečlivě zabývají tímto odcizením člověka a silou svého ducha oslavili lidskou svobodu. Za to jim patří dík[50].

98. Naplněni svou vírou, mohou věřící celého světa prokazovat sdělovacím prostředkům dobré a účinné služby. Právě oni by měli přispívat k tomu, aby byla upevňována humanita ve společnosti a kultuře. S pomocí Boží prozřetelnosti budou vytvářet předpoklady, aby dialog se stal hlubší

49 Srv. *Unitatis redintegratio*, AAS, LVII (1965), 90-112. Srv. také: *Nostra aetate*, AAS, LVIII (1966), 740-744.

50 Srv. "*Instrukce*", vydaná Ekumenickou radou církví v Uppsale, 1968, 381.

a obsáhlejší tím, že všichni lidé budou přiváděni k prožívanému bratrství ve jménu věčného Boha, který je Otcem všech.

99. Tato spolupráce se dá uskutečňovat různými cestami. Některé z nich, které se už nyní dají aplikovat zde, uvádíme: spolupráce při rozhlasovém a televizním vysílání, při programech výchovné hodnoty pro rodiče a mládež; dále kongresy a jednání, kde se může setkávat publikum s pracovníky v komunikaci, zakládání cen pro odměňování vynikajících prací i společné bádání v oblasti teoretického i užitého výzkumu. To všechno má přispět k tomu, aby se sdělovací prostředky používaly co nejvíc uvědoměle, aby její pracovníci byli co nejlépe vzděláni a přispívali k rovnosti všech národů.

100. Dosažení těchto cílů předpokládá společný akční program a společnou snahu o financování. Druhý vatikánský koncil k tomu učinil první praktický krok návrhem "Světového dne sdělovacích prostředků". Všichni lidé, kdo věří v Boha, jsou v tento den vyzýváni k modlitbě a zamyšlení nad problémy a perspektivami sdělovacích prostředků. Tento den by mohl také být příležitostí k přátelskému setkání pracovníků různých sdělovacích prostředků a k hledání prostředků a cest k probuzení nových iniciativ a dále pro dobro lidstva. Celý Boží lid - pastýři i věřící - budou angažovaně spolupracovat se všemi lidmi dobré vůle, aby prostředky sociální komunikace ještě lépe sloužily spravedlnosti, míru, svobodě a lidskému pokroku.

TŘETÍ DÍL
ÚKOLY KATOLÍKŮ V OBLASTI SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

101. Druhý vatikánský koncil vyzval katolíky, aby nové úkoly a povinnosti, které na ně kladou moderní sdělovací prostředky, viděli hlouběji ve světle své víry, a aby vůči nim zaujali rozhodnější stanovisko. Jak bylo zmíněno již v prvním díle této instrukce, prokázaly samotné dějiny spásy v díle Stvořitele a Vykupitele důležitost role sociální komunikace. Toto dílo musí pokračovat prostřednictvím člověka. Církev se snaží při zajišťování úkolu, které pro ni v této oblasti ve stále rostoucí míře vznikají, spojovat zásady víry se zákonitostmi sociální komunikace. Pouze tak bude moci jednat ve smyslu svého božského úkolu, soustřeďujícího v sobě celkovou pastýřskou starostlivost, péči která je zavázána jak lidskému pokroku, tak hlásání evangelia. Ve druhém díle této instrukce byla řeč o sdělovacích prostředcích jako činitelích lidského pokroku. Třetí díl se bude celkově zabývat rolí sdělovacích prostředků v životě katolíků.

1. Kapitola

SLUŽBA KATOLÍKŮ SPOLEČENSKÉ KOMUNIKACI

102. Chtějí-li katolíci skutečně sloužit technicky zprostředkované komunikaci, aby ta zase prospívala lidem, může jejich nejcennější a nejpřednější příspěvek spočívat jen v duševní a duchovní oblasti. Církev je přesvědčena o tom, že může nabídkou své duchovní služby přispět k hlubšímu porozumění zákonitostem sociální komunikace, které by byly potom více respektovány. Důstojnost člověka, jak pracovníků v komunikaci, tak i příjemců, by byla obsáhleji chápána a uznávána za neporušitelnou a komunikace, která činí z lidí vzájemně bližní, by vedla k opravdovému společenství.

103. Proto katolíci, kteří pracují ve sdělovacích prostředcích, plní nejen svůj úkol pro sociální komunikaci, nýbrž zároveň i úkol, který mají ve světě jako křesťané. Vedle toho základně důležitého svědectví, které vydá-

103. Pracuj v ČKo, ČT, v NOVÉ PRIMĚ?

vají svou prací v nábožensky neutrálních redakcích a institucích jako křesťané, budou do diskuse týkající se všech aktuálních problémů společnosti přinášet i svůj příspěvek z hlediska katolické víry. Mohou pomoci, aby při zpravodajství v tisku a rozhlasu nebyly opomíjeny náboženské události, které lidi všeobecně zajímají, a aby také bylo zřetelné náboženské hledisko dobového dění. Tak bude jasné, že katolíci zde nejsou, aby vládli, nýbrž aby konali dobrou práci, jejíž kvalita jim získá sympatie kolegů.

104. Katoličtí pracovníci v komunikaci mají právo, aby se jim dostalo ze strany církve duchovní pomoci, která je přiměřená jejich vážnému a těžkému povolání.

105. Církev si uvědomuje jaký význam má povolání pracovníka v komunikaci a jaké těžkosti jsou s nimi spojeny. Proto má velký zájem o spolupráci a dialog se pracovníky v komunikaci bez ohledu na jejich náboženské přesvědčení. Může totiž přispívat k společnému úsilí řešit problémy této služby společnosti a dle svých sil pomáhat lidem.

106. Biskupové a kněží, řeholníci a laici, kdo nějakým způsobem reprezentují hlas církve, jsou stále častěji vyzýváni, aby přispívali do tisku, rozhlasu, televize a filmu. Taková spolupráce, k níž by se vlastně mělo ještě více dodávat odvahy a podněcovat ji, může mít nad očekávání velký účinek. Podstata sdělovacích prostředků vyžaduje od každého, kdo je v nich činný, zkušenost v psaní, mluvení a vystupování; musí se důkladně vyznat ve svém řemesle. Úlohou speciálních církevních míst a jiných odborných zařízení je starat se, aby současní i budoucí pracovníci sdělovacích prostředků byli pečlivě vzděláni a včas připraveni.

107. Církev vidí naléhavou nutnost, aby sama nabízela příjemcům výchovu ke správnému užívání sdělovacích prostředků, která bude nesena křesťanským duchem. Tím slouží samotné sociální komunikace, neboť jen dobře vyškolení příjemci mohou vést se sdělovacími prostředky účinný dialog a dát najevo své nároky na kvalitu jejich nabídky. Katolické školy a vzdělávací ústavy musejí ještě intenzivněji plnit své závažné poslání v této oblasti. Mají příjemce vzdělávat tak, aby byli nejen dobrými čtenáři, posluchači a diváky, ale aby také sami dokázali používat "univerzální řeči", která je vlastní sdělovacím prostředkům. Tak se stanou v plném smyslu občany epochy sociální komunikace, která, jak se zdá, nyní začíná.

108. Také v učebních oborech teologie, v nichž se dotýkají učební látky, především v morální a pastorální teologii, by měly všechny formální a obsahové problémy sociální komunikace najít své místo. Základní rysy

těchto otázek by měly navíc být přijaty do katechetických učebnic. Aby se tak stalo věcně správně, musejí teologové do všech podrobností rozpracovat tematiku uvedenou v prvním díle této Instrukce.

109. Rodiče, vychovatelé, kněží a katolické organizace nebudou váhat přivádět mladé lidi s viditelnou náklonností a schopnostmi k povolání v sociální komunikaci a pomáhat jim. Pro přípravu a podporu nadaných kandidátů je třeba zřídit potřebné formy. Biskupové v rozvojových zemích musejí bezpodmínečně dostat k dispozici dostatečné pomocné prostředky, aby správně vyškolili publicistický dorost ve vlastní zemi a mohli jej uvádět do praxe.

110. Biskupové, kněží, řeholníci a laická sdružení musí podle vlastní zodpovědnosti přispívat k výchově pro sdělovací prostředky z křesťanského hlediska. Přitom ale nesmí být opomíjen vztah k celé společnosti. Je nutné, aby z vlastního popudu získávali potřebné znalosti a průběžně se informovali o nejnovějším vývoji. To předpokládá určité znalosti a přímý styk se sdělovacími prostředky. Budou se spolu s pracovníky v komunikaci důkladně zabývat problémy sociální komunikace, sdělovat a vyměňovat si zkušenosti.

111. Budoucí kněží, řeholníci a řeholní sestry se musejí v době přípravy na svá povolání důkladně seznámit s rolí a účinky sdělovacích prostředků v lidské společnosti a musejí být zasvěceni do používání této techniky; jinak by zůstali zcela vzdáleni životu a nebyli by na svůj pozdější apoštolát dobře připraveni. Zprostředkování takovýchto znalostí musí být pevnou součástí jejich vzdělání. Bez tohoto předpokladu nemůže nikdo účinně vykonávat apoštolát ve světě, který je každým dnem silněji těmito prostředky ovlivňován[51]. Kněží a řeholníci mají dále přesně znát proces vytváření veřejného mínění a přizpůsobit se době. Neboť Boží slovo má být hlásáno dnešnímu člověku, a sdělovací prostředky prokazují tomuto úkolu důležitou službu. Má-li někdo z kněžského a řeholního dorostu obzvláštní nadání a schopnosti pro práci ve sdělovacích prostředcích, má být dále vzděláván tímto směrem.

112. Velkou cenu ve snaze o lidské a křesťanské vzdělávání, právě tak jako pro odpovědné užívání sdělovacích prostředků zejména v rodině, může mít služba přinášející kritické recenze rozhlasových a televizních

51 Srv. Kongregace pro katolickou výchovu *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*", AAS, LXII (1970), 321-384, zvl. 4 a 68.

pořadů, filmů a zábavných časopisů. Zvláště významná je tato kritická služba, jestliže se může prokázat biskupskou autorizací a skutečnou znalostí věci, jak ji publikují odborné instituce v různých zemích, aby posoudili kulturní, mravní a křesťanskou hodnotu filmů, pořadů a tiskovin.

113. Důraz má být kladen na zřízení a rozšíření ústavů pro výzkum a výuku v oblasti sociální komunikace na katolických univerzitách a vysokých školách. Úkolem těchto ústavů musí být shromažďování všech jednoznačných výsledků výzkumu, podíl na výzkumu a zpřístupnění získaných výsledků pro křesťanské vzdělávání. K tomu potřebují univerzity dotace pro výzkum a další finanční zajištění. Nevyhnutelná je spolupráce s jinými ústavy.

2. Kapitola

SLUŽBA SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ KATOLÍKŮM

1. Veřejné mínění a komunikace v životě církve

114. Církvi velmi záleží na tom, aby rostly a prohlubovaly se společné svazky mezi věřícími. K tomu je potřeba komunikovat a vést rozhovor. Nejvíc žije církev uprostřed lidské společnosti, s níž je hluboce spojena vzájemným dialogem a mnohostrannými vztahy. To se může uskutečnit jen na základě výměny informací a myšlenek, pozorným sledováním veřejného mínění v církvi i mimo ni, jakož i účastí na dialogu s dnešním světem a společným řešením těch problémů, které se lidí dotýkají.

a) Dialog uvnitř církve

115. Jako živý organismus potřebuje církev veřejné mínění, které vzniká na základě dialogu jejich členů. Jen tak je možný pokrok v jejich myšlení a jednání. "Kdyby nebylo veřejného mínění v církvi,chybělo by jí něco k životu. Vinu na tom by nesli pastýři i věřící"[52].

116. Proto si musejí být katolíci plně vědomi toho, že mají skutečně svobodu vyjadřování. Tato svoboda tkví ve smyslu víry a lásky; ve smyslu víry, která je živena Duchem pravdy, takže se Boží lid pod vedením posvátného učitelského úřadu a ve věrné poslušnosti vůči němu nezvratně drží předané víry, stále hlouběji do ní proniká správným úsudkem a obsáhleji ji proměňuje v život[53]; ale v lásce, neboť skrze ni je svoboda sdělování pozdvihována až ke svobodě v Kristu. Kristus nás totiž osvobodil z pout hříchu. Teprve pak nás uschopnil, abychom mohli svobodně posuzovat ve shodě s jeho vůlí. Zodpovědní církevní představení se postarají o to, aby se v církvi na základě svobody mínění a projevu živě rozvíjela

52 PIUS XII., Proslov ke katolickým novinářům, Řím, 17. 2. 1950, AAS, XLII (1950), 251.
53 Srv. *Lumen gentium*, 12.

výměna legitimních názorů. Proto budou vytvářet normy a podmínky k dosažení tohoto cíle[54].

117. Ve skutečnosti se otevírá široký prostor pro dialog uvnitř církve. Pravdy víry jsou sice podstatou církve a jejich výklad nelze libovolně ponechat každému podle vlastní libosti. Na druhé straně putuje církev svou cestou dějinami lidstva. Rozhodnutí, která jsou od ní požadována, musí se proto přizpůsobovat mnohotvárným dobovým a místním poměrům. Pravdy víry mají být předkládány a vysvětlovány tak, aby byly přiměřené různým epochám a kulturám. Stejně tak i působení církve musí odpovídat změnám doby a situace. Všichni katolíci mají právo a povinnost, drží-li se učení církve, svobodně hledat hlubší porozumění zjeveným pravdám a i za stále se měnících společenských poměrů o nich věrohodněji svědčit. Tato svoboda dialogu v církvi nikterak nezatěžuje její soudržnost a jednotu; naopak v nerušeném procesu vytváření veřejného mínění může vznikat jednomyslné a společné jednání. Takový dialog se může rozvíjet jen tehdy, zůstane-li i při rozdílnosti názorů určujícím faktorem láska a všichni jsou ovládáni touhou uchovat vše společně a spolupracovat. Musí zde být upřímná snaha budovat a nikoliv bořit. Snaha nesená hlubokou láskou k církvi, snaha o takovou jednotu, kterou si Kristus přál jako znamení pravé církve a tím i svých opravdových učedníků[55].

118. V této souvislosti je nutno rozlišit mezi vědeckým bádáním a vedením věřících. V oblasti vědeckého bádání potřebují vědci pro svoji práci nezbytnou svobodu, aby si mohli vzájemně vyměňovat své výsledky v článcích a knihách. Při vedení věřících smějí být naproti tomu přednášeny jako církevní nauka pouze ta stanoviska, která byla skutečně uznána řádným učitelským úřadem církve, to znamená pouze takové názory, které lze považovat za jisté. Ostatně situace komunikace s sebou přináší skutečnost, že se často nové, ještě nevyzrálé názory teologů objeví na nepravém místě. Takové názory nesmějí být zaměňovány s výpověďmi řádného církevního učitelského úřadu a příjemci je musí brát kriticky. Zároveň by měli mít na paměti, že smysl takových zveřejněných názorů je nezřídka zkreslen způsobem podání a jednodušším jazykem sdělovacích prostředků.

54 Srv. *Myšlenky a podněty k ekumenickému dialogu*, L'Osservatore Romano, 21./22. 9. 1970.

55 Srv. *Jan* 17, 21.

119. Protože je rozvoj veřejného mínění v církvi životně důležitý, musí mít každý věřící právo a možnost informovat se o všem, co je nutné k tomu, aby převzal v životě církve aktivní roli. K tomu je zapotřebí široké spektrum sdělovacích prostředků, v případě potřeby i katolických, má-li být i tato jejich úloha správně splněna.

120. Chce-li církev být živá a skutečně plnit své úkoly, musí existovat mezi církevními autoritami v každé rovině i mezi katolickými institucemi a věřícími stálý obousměrný a celosvětový tok informací a názorů. K tomu je třeba vytvořit odpovídající instituce s dostatečným vybavením, např. informační služby, tisková střediska, centra setkání a pastorační rady.

121. Je-li třeba při projednávání některých otázek v církvi zachovat tajemství, platí stejné zásady jako ve státní oblasti. Duchovní hodnoty vyjadřované církví ovšem vyžadují, aby informace o jejich záměrech a plnosti jejich aktivit byly úplné, pravdivé a otevřené. Zadržují-li církevní místa zprávy nebo nejsou-li schopna podat informaci, otevírají prostor škodlivým fámám, místo aby pomáhala zveřejnění pravdy. Utajování se tedy musí bezpodmínečně omezit na případy, v nichž jde o dobrou pověst a čest člověka, nebo kdyby byla porušena jiná práva jednotlivců či skupin.

b) Dialog církve se světem

122. Rozmluva církve se neomezuje pouze na věřící, ale vztahuje se na celý svět. Církev je povinna zveřejňovat svoji nauku a působení; lidé, na jejichž osudu se podílí, mají na to právo a církev sama je k tomu zavázána jasným Božím příkazem[56]. Dále je podle slov Druhého vatikánského koncilu povinna vysvětlovat "znamení doby"; neboť také skrze ně mluví Bůh a jsou dokladem prozřetelnosti, která jejich prostřednictvím dále zjevuje dějiny spásy. Církev tedy musí vědět, jak všichni současníci, nejen katolíci, reagují na nejnovější události a duchovní proudy. A to bude moci vědět tím důkladněji, čím srozumitelněji se bude tato reakce odrážet ve prostředcích sociální komunikace.

123. Každý, kdo má v církvi nějakou zodpovědnost, se musí neustále snažit zprostředkovat za pomocí sdělovacích prostředků obsáhlé a pravdivé informace, aby všichni dostávali odpovídající obraz o církvi a jejím

56 Srv. *Mt* 28, 19.

životě. Protože sdělovací prostředky jsou často jediným informačním spojením mezi církví a světem. Každý, kdo by jich nevyužil, jako by zakopával Bohem svěřené hřivny. Očekává-li církev od tiskových agentur a sdělovacích prostředků, že projeví zájem o náboženská témata a že s nimi budou zacházet se zvláštní pečlivostí, která je právě u těchto témat na místě, pak musí být církev také připravena poskytovat těmto institucím úplné, pravdivé a přesné informace. Neboť pouze tak mohou po všech stránkách dobře plnit své úkoly.

124. Co bylo řečeno již dříve[57], platí i tam, kde se jedná o informace a výklad událostí ze života církve. Z toho vyplývá, že zkušení představitelé církve se předem připraví na uvedené problémy a nepřenechají iniciativu jiným. Doporučuje se, aby důležité církevní záměry a rozhodnutí byla již předem, pod podmínkou uveřejnění v určité lhůtě, zpřístupněna několika odborníkům, aby tyto záležitosti mohly být v zájmu církve v danou dobu správně podány a vysvětleny.

125. Sdělovací prostředky jsou tedy pro katolíky významné ze tří důvodů: napomáhají dnešnímu světu církev pochopit; podněcují dialog uvnitř samotné církve; a konečně umožňují církvi pochopit mentalitu a lidi dnešní doby, jimž má podle Božího příkazu přinášet poselství spásy. Přitom bude církev používat jazyk, kterému lidé budou rozumět a bude se zabývat otázkami, které bytostně hýbou lidstvem.

2. Sdělovací prostředky ve službě hlásání evangelia

126. Kristus dal apoštolům a jejich nástupcům příkaz, aby "učili všechny národy"[58], aby "byli světlem světa"[59] a aby vždy a všude hlásali evangelium. Kristus se v době svého pozemského života projevil jako mistr komunikace. Také apoštolové využívali obvyklé komunikační možnosti své doby. Stejně tak musí být dnešní apoštolský úřad spravován pomocí sdělovacích prostředků. Je těžké si představit, jak někdo chce věrně plnit Kristův příkaz, ponechává-li bez vy užití přednosti a šance sdělovacích prostředků, s jejichž pomocí lze učení a příkazy evangelia hlásat mimořádně velkému počtu lidí. Druhý vatikánský koncil napomíná katolíky,

57 Srv. č. 38.
58 *Mt* 28, 19.
59 *Mt* 5, 14.

aby "bez otálení a s největší horlivostí usilovat o to, aby se využíval sdělovacích prostředků při nejrůznějších apoštolských akcích"[60].

127. Tuto nutnost si uvědomí každý rozumný člověk; vždyť lidé jsou dnes stále obklopeni, téměř zaplaveni sociální komunikací, která neustále spoluvytváří jejich názory a postoje v náboženské a jakékoli jiné oblasti.

128. Moderní sdělovací technika otvírá lidem nové cesty pro setkání s evangeliem. Umožňuje křesťanům bez ohledu na vzdálenost účastnit se církevních slavností a jiných akcí. Tak se společenství křesťanů stále více sbližuje. Koneckonců jsou touto cestou pozváni všichni k účasti na nejvnitřnějším životě církve. Způsob podání musí být samozřejmě vždy upraven podle potřeby sdělovacích prostředků. Jazyk sdělovacích prostředků je jiný než promluva na kazatelně. Nikdy se dost nepoukazuje na to, že kvalita náboženských příspěvků ve sdělovacích prostředcích musí být bezpodmínečně na stejné úrovni jako nenáboženské programy.

129. Sdělovací prostředky dále jsou cennou pomocí při zpřístupňování náboženské výuky všem křesťanům. Navíc je zde možné přizvat ke spolupráci vynikající katechetické odborníky a experty na projednávané otázky. K dispozici je také celý technický aparát a řada způsobů vyjádření, aby toto poučení bylo podáno zajímavě a s použitím nejnovějších metod. Podle své povahy mohou sdělovací prostředky přivodit zlom v celé náboženské výuce a účinně podpořit osobní snahy učitelů náboženství a přednášejících. Sdělovací prostředky jsou nejobvyklejšími dnes používanými komunikačními kanály pro postoje a názory lidí, a proto nabízejí jedinečnou příležitost, jak přivést křesťany k zamyšlení nad nosnými základy jejich víry tím, že se zapojí do diskuse o událostech a problémech současnosti. Tak mohou poznat, jak účinná může být víra v moderním životě.

130. Lidé jsou dnes zvyklí ze sdělovacích prostředků na dokonalé a přitažlivé podání a nejsou ochotni přijmout nízkou úroveň veřejných akcí, už vůbec ne těch, které mají náboženský charakter, jako jsou např. liturgické slavnosti, kázání nebo křesťanská výuka.

131. Jestliže chceme obvyklé zvěstování víry a křesťanské vedení podávat zajímavě a působivě, budeme se muset, nakolik je to možné, celkově přizpůsobit ve způsobu řeči a podání moderním prostředkům sociální komunikace.

60 *Inter mirifica*, 13.

132. Církev má dvě možnosti jak zveřejňovat pomocí sdělovacích prostředků své záměry a představy; buď získá na základě určitých dohod přístup ke sdělovacím prostředkům, které sama nevlastní nebo použije, podle situace, vlastní sdělovací prostředky. Potom se musí vycházet z podmínek, které jsou rozdílné podle země i druhu sdělovacího prostředku. Po důkladné dohodě s odborníky na místní, národní, případně mezinárodní úrovni musejí dát církevní představitelé svým pověřencům vlastní pokyny.

133. Chtějí-li katolíci opravdu splnit všechny svoje úkoly v této oblasti, totiž podílet se svou prací na rozvoji lidského pokroku podle příkazu evangelia, přispívat k utváření sociální komunikace a splnit své zvláštní křesťanské poslání za pomoci těchto Bohem chtěných prostředků, vyžaduje to velkou námahu a nemalé finanční prostředky. Věřící jsou vyzváni, aby si tuto svoji zodpovědnost neustále uvědomovali a aby ji plnili i velkorysou finanční podporou. "Bylo by naprosto nedůstojné synů církve, pokud by nečinně přihlíželi, jak je slovo spásy svazováno a zdržováno technickými potížemi nebo nepostačujícími prostředky"[61].

134. Vzhledem k rostoucímu významu, který mají sdělovací prostředky pro lidstvo vůbec a pro život církve obzvláště, budou biskupské konference považovat za svoji povinnost při svém pastoračním plánování poskytnout nyní, na rozdíl od minulosti, přední místo komunikaci. Budou poskytovat dostatečné finanční prostředky nejen pro oblast, za niž jsou přímo zodpovědni, nýbrž také na mezinárodní úrovni.

61 *Inter mirifica*, 17.

3. Kapitola

PŮSOBENÍ KATOLÍKŮ V JEDNOTLIVÝCH SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDCÍCH

135. O zapojení katolíků, vyplývajícím z povinnosti svědomí, navíc ještě podložené vírou, byla zmínka již dříve[62]. Dále jsme mluvili, spíše všeobecně, o zvláštních úkolech katolíků v oblasti komunikace[63]. Nyní zbývá ještě pojednat o těchto úkolech vzhledem k jednotlivým sdělovacím prostředkům, ať už je církev sama vlastní, nebo v nich má určitý prostor.

1. Tisk

136. Tisk má díky své povaze a zvláštnosti velký význam a vliv. Vyskytuje se v různé podobě a může ztvárňovat řadu témat. Proto může líčit události do podrobností a důkladně vysvětlovat souvislosti, přičemž zároveň podněcuje čtenáře k přemýšlení a budí v něm touhu po dalších informacích. Je důležitým doplňkem audiovizuálních prostředků a je obzvláště vhodný pro zostření kritického pohledu a utváření schopnosti usuzovat. Protože pojednává o nejrůznějších tématech a může podpořit vlastní přemýšlení, je významnou součástí společenského dialogu. Navíc dnes nabízejí brožury a kapesní vydání každému náboženská díla, klasiky světové literatury, technická a vědecká pojednání a především četbu pro zábavu. Kresby a ilustrovaná vyprávění se také osvědčily při vyprávění z Bible a při líčení příběhů ze životů svatých. Všechny tyto možnosti, které tisk nabízí, si zasluhují pozornost a podporu.

137. Novinářská činnost katolíků, ať již prostřednictvím deníků, magazínů nebo jiných časopisů, může být důležitým činitelem při vytváření veřejného mínění a s úspěchem přispívat k tomu, že prostřednictvím výměny myšlenek se naučí svět rozumět církvi a církev světu. Aby nedocházelo k oslabení již stávající katolické aktivity, je třeba se bránit neuváženým novým iniciativám.

138. Katolický tisk se otevírá celému světu. Přináší zprávy a názory

62 Srv. č. 102-113.
63 Srv. č. 126-134.

o všech aspektech současného života, pojednává o všech těžkostech a problémech, s nimiž se člověk dnes setkává; to všechno ve světle křesťanského pojetí života. Dále je úkolem katolického tisku doplňovat zpravodajství a zprávy o náboženských otázkách a církevním životě, a pokud je to nutné, uvádět je na pravou míru. Zároveň má být zrcadlem, které odráží svět, a světlem, které mu ukazuje cestu. Má být fórem pro setkání a výměnu myšlenek. Musí být vybaven vším potřebným a disponovat dostatečnými finančními prostředky, aby mohl dosáhnout nepopiratelné odborné kvality.

139. Vedle toho musí existovat katolíky řízené tiskové agentury, aby se plodně rozvíjel dialog v církvi i mezi církví a světem. Tyto agentury musejí pracovat na opravdu odborné a kvalifikované úrovni a průběžně a spolehlivě zprostředkovat nejnovější zprávy o životě církve. Tiskové kanceláře budou díky mezinárodní spolupráci zabezpečovat vzájemnou výměnu zpráv ve světovém měřítku.

140. Věřící se vyzývají, aby pravidelně sledovali katolický tisk, který si skutečně zaslouží tento název, a to nejen kvůli zprávám o církvi, ale i kvůli křesťanskému úhlu pohledu v komentářích. Tím se v žádném případě nesleduje zásah do svobody jednotlivce nebo do oprávněných místních čtenářských zvyklostí, ani do práva seznamovat se s názory jiných tiskovin. Aby si katoličtí novináři zasloužili tuto zvláštní pozornost a dávání přednosti, musí jejich práce odpovídat vysokým odborným nárokům.

141. Vyplynou-li z každodenního dění otázky, které se dotýkají podstaty křesťanské víry, budou se katoličtí novináři snažit interpretovat je ve smyslu učitelského úřadu církve. Ve všech ostatních otázkách, budou kněží i laici podporovat svobodu slova, právě tak, jako si budou vážit výměnu názorů a vážit plurality publikací a názorů. Tím budou reagovat nejen na různé potřeby, zájmy a otázky čtenářů; spíše budou přispívat k vytvoření a rozvoji veřejného mínění v církvi a ve světě[64]. Katolické noviny považované za oficiální orgány církevního úřadu a církevních institucí mají povinnost, jak to odpovídá uznaným pravidlům a zvyklostem tisku, zaměřit veškerou snahu k tomu, aby zveřejňovaly a vysvětlovaly

64 Srv. č. 114-121 o dialogu v církvi. Srv. také: PAVEL VI., Encyklika *Ecclesiam suam*, jakož i zásady pro ekumenický dialog, zvláště č. IV, 4, b a IV, 5 v dokumentu *Réflexions et suggestions concernant le dialogue oecuménique*, L'Osservatore Romano, 21./22. 9. 1970.

stanovisko těch míst a institucí, jejichž veřejnými mluvčími jsou. V těchto novinách mohou být určité stránky vyhrazeny pro svobodnou výměnu názorů. Pouze musí být zcela jasné, že dotyční vydavatelé se neztotožňují s každým stanoviskem, které se objevilo v diskusi.

2. Film

142. Film má oprávněné místo a kořeny v životě samotného člověka. Má to velký význam pro vzdělání, kulturu, rekreaci a informaci. Film dává autorům k dispozici zvlášť vhodný prostředek pro naši dobu, v němž mohou vyjadřovat své vidiny. Neustálý rozvoj filmové techniky vede ke stále rostoucímu zájmu diváků. Rozšiřující se nabídka malých, cenově dostupných kamer a projekční techniky dává tušit, že se jejich používání ještě velmi rozšíří. Z toho vyplyne hlubší porozumění pro film.

143. Pastorace bude tento rozvoj pozorně sledovat. Vezme-li se v úvahu ještě silná mezinárodní spolupráce v této oblasti, otevírají se vynikající možnosti pro uplatnění filmu v apoštolátu. Filmy, které jsou přizpůsobeny různým potřebám a poměrům lidí, mohou být dnes vyráběny rychleji a snadněji než dříve; také jejich promítání není již dnes omezeno na velké sály, nýbrž je možné je promítat právě tak v menší společnosti a dokonce i doma v rodině.

144. Mnoho filmů používá svou sílu pro lidský pokrok a pro podporu vysoké duchovní kultury. Takové filmy zasluhují pozornost a uznání všech. Pro tuto oblast příslušná církevní pracoviště budou producentům těchto filmů pomáhat radou i činem a budou jejich filmy podporovat. V této souvislosti nelze přehlédnout, že mnohé filmy, které jsou všeobecně hodnoceny jako významná umělecká díla, pojednávaly o vysloveně náboženských tématech. Film je tedy nepochybně v každém ohledu vhodným prostředkem k obzvláště působivému ztvárnění této tématiky. V tom také jistě spočívá silná přitažlivost pro produkci těchto filmů.

145. Katolické filmové organizace se proto budou ještě více ve spolupráci s pracovišti jiných sdělovacích prostředků angažovat při plánování, rozšiřování a předvádění filmů, které zvěstují náboženské pravdy pomocí nových prostředků. Přitom budou v oblasti náboženského vzdělávání pochopitelně propagovat využití finančně ne tak náročných technických prostředků, jako jsou např. gramofonové desky, audiokazety, videokazety, promítačky diapozitivů a filmů a magnetofony.

146. V zemích s vyšším počtem analfabetů lze pomocí filmu zprostředkovat nejen základy čtení a psaní, nýbrž i náboženské znalosti. Lidé neznalí čtení a psaní se nechají silně ovlivnit obrazy, protože s jejich pomocí mohou snadněji pochopit obsahy a myšlenky. Vážná snaha o lidský a křesťanský pokrok bude tedy bezpodmínečně vycházet z používání těchto prostředků. Ostatně je třeba u takových filmů vždy vzít v úvahu mentalitu a vzdělanostní úroveň obyvatelstva.

147. Protože musí profesionální pracovníci v oboru filmu bojovat s mnohými problémy a potížemi, budou s nimi katolíci a obzvláště církevní organizace pro film v neustálém spojení. Takové kontakty ukáží, že je nutno filmovou tvorbu považovat za krásné a hodnotné povolání, jestliže jsou všichni přesvědčeni o tom, že prostřednictvím filmu lze lidem darovat cenné hodnoty.

3. Rozhlas a televize

148. Rozhlas a televize otevřely lidské společnosti nové možnosti komunikace a změnily způsob jejího života. Jejich pořady zahrnují denně celý svět. V jediném okamžiku překračují všechny současné politické a kulturní hranice. Jejich sdělení pronikají do každého domu. Pracovníci rozhlasových stanic upoutávají ve stejnou dobu mysl i ducha nespočetného množství lidí. Rychlý technický pokrok, především vysílání přes umělé družice, jakož i možnost nahrávání a libovolného opakování dřívějších pořadů, osvobodily tyto prostředky od hranic prostoru a času. Lze očekávat, že jejich vliv a význam v budoucnosti ještě poroste. Rozhlas a televize nabízejí množství programů pro zábavu a kulturní vzdělání a přinášejí informace o současném dění v celém světě. Zvláště televize ukazuje lidi a věcné souvislosti tak, že mnohý divák má dojem, že je "při tom". V rozhlase a televizi se rozvinuly nové umělecké formy vyjadřování, které dovedou člověka hluboce oslovit.

149. Náboženský rozměr celého života bude zaujímat patřičné místo i ve všeobecném programu těchto sdělovacích prostředků.

150. Náboženské pořady, které využívají všech možností rozhlasu a televize, vytvářejí nová spojení mezi věřícími a obohacují jejich náboženský život. Mohou vhodně pomoci při formování jejich víry a pomáhat jim aktivně plnit jejich úlohu v církvi a ve světě. Takové pořady jsou obzvláště důležité pro lidi, kteří se kvůli nemoci nebo stáří již nemohou osobně

účastnit života církve. Vytvářejí spojení k té skupině lidí, kdo jsou od církve vzdáleni nebo jsou od ní odděleni, ale nevědomky hledají duchovní potravu. Nakonec přinášejí evangelium až do oblastí, kde Kristova církev ještě nerozvíjí své dílo. Proto se musí církev snažit o další zlepšení takových pořadů. Ty by měly posluchače i diváka ještě více oslovit.

151. K náboženskému programu patří samozřejmě také přenosy mše svaté a jiných církevních slavností. Takové přenosy musejí být s velkou pečlivostí připraveny po technické i liturgické stránce. Přitom je třeba brát ohled na mnohovrstevnatost publika i náboženské cítění a zvyklosti jiných zemí, pokud se na takovém přenosu podílejí. Četnost a délka takových přenosů jsou určovány podle přání publika.

152. Homilie a promluvy se musejí řídit zvláštnostmi používaného sdělovacího prostředku. Ti, kdo jsou jimi pověřeni, musejí být velice pečlivě vybíráni a musí se jim před tím dostat důkladného, všestranného vzdělání.

153. Náboženská vysílání jako zprávy, komentáře a diskuse v rozhlasu a televizi jsou velmi cenná pro vzdělání a dialog. Co bylo řečeno o katolickém tisku, platí podobně také zde. Všeobecnými zásadami pro nezkreslené, čestné podání různých názorů je nutno se řídit zvláště tam, kde tyto prostředky mají v určité oblasti prakticky monopolní charakter.

154. Ty, kdo připravují náboženské pořady, ať už duchovní nebo laiky, pokládá veřejnost za reprezentanty a mluvčí církve. Toho si musejí být plně vědomi a za každých okolností se musejí snažit zabránit nebezpečnému zmatku. Musejí si být vědomi své nesmírné zodpovědnosti při vyjadřování svého názoru ve způsobu, jakým podávají své příspěvky, a v celém svém vystupování. Pokud je to časově možné, musejí se radit s příslušnými církevními místy.

155. Posluchači a diváci přispějí ke zlepšení náboženských pořadů, jestliže o nich dají najevo svůj vlastní úsudek.

156. K zajištění aktivní účasti církve na všeobecném i náboženském programu je třeba úzké, důvěryplné spolupráce mezi pověřenci církve a odpovědnými odborníky produkčních firem a rozhlasových stanic.

157. V zemích, v nichž nemá církev přístup k prostředkům sociální komunikace, je náboženské vysílání v rozhlase jedinou možností, jak se dozvědět o životě světové církve a slyšet Boží slovo. Vzhledem k takové situaci ukládá křesťanská solidarita biskupům a věřícím jiných zemí závaznou povinnost, aby svým bratřím s sestrám v Kristu pomáhaly rozhla-

misie do tabalit

sovým a televizním vysíláním, jehož náboženský obsah bere v úvahu zvláštní potřeby zemí, kterým je vysílání určeno v Kristu.

4. Divadlo

158. Divadlo patří k nejstarším a nejvýraznějším způsobům mezilidské komunikace. I dnes se setkává s velkou pozorností a získává velký počet diváků, kteří se zúčastňují představení nebo je spoluprožívají v rozhlase a televizi. Četné divadelní látky bývají také zfilmovány.

159. Spolupůsobení divadla s jinými sdělovacími prostředky vytvořilo nové formy dramatického vyjadřování, které jsou právem nazývány "multimédia". Mají sice původ v divadle, ale projevují určitou samostatnost a vytvářejí jakýsi druh syntézy mezi různými možnostmi jednotlivých sdělovacích prostředků.

160. Dnešní divadlo bývá nezřídka místem ostré výměny názorů a experimentální dílnou pro nové, provokující myšlenky o člověku naší doby a jeho společenské situaci. Výsledky takových pokusů a provokací zajímají stále širší publikum a jsou zjevné i v jiných sdělovacích prostředcích.

161. Církev projevuje o divadlo velký zájem. Ostatně divadlo patřilo ve svých počátcích téměř úplně do náboženské oblasti. Jako kdysi, měli by se dnešní křesťané zajímat více o divadlo a snažit se využít jeho mnohostranných možností. Je zapotřebí povzbuzovat dramatiky a dodávat jim odvahu, aby využívali divadla k poukázání na náboženský neklid a touhu naší doby. To může být často prvním popudem, který převezmou ostatní sdělovací prostředky.

4. Kapitola

ZAŘÍZENÍ, PRACOVNÍCI, ORGANIZACE

162. Místo, které zaujímají sdělovací prostředky v životě a osudech lidí, možnosti, které nabízejí, ale také problémy, s nimiž je konfrontováno svědomí katolíků, jsou důvodem ke vznesení následujících požadavků: tyto prostředky je nutno dávat s rozvahou do služeb pastorace; povolávat odborné spolupracovníky s velkou zkušeností; vytvářet vhodnou strukturu pastoračních pracovišť a vybavit je nutným zařízením, kompetencemi a finančními prostředky; a konečně zakládat organizace, které se budou angažovat v této zvláštní formě apoštolátu.

163. Bude naléhavým úkolem všech věřících, aby modlitbou i osobním a společným úsilím podporovali tuto moderní misii církve. Neboť církev musí co nejlépe využívat těchto nových prostředků k hlásání evangelia, k vytváření mravního úsudku lidí a k uskutečňování společných iniciativ sloužících pravému pokroku. Tak bude moci církev naplnit svět křesťanským duchem.

164. Vedoucí představitelé a pracovníci v zařízeních nebo podnicích v oblasti prostředků sociální komunikace musí být proniknuti jednoznačným pastoračním zaměřením a podle toho být také vyškoleni. Starosti o výchovu těchto pracovníků, ať už jde o laiky nebo duchovní, patří k předním úkolům těch, kteří nesou v této věci v církvi zodpovědnost.

165. Pečlivé studium všech hledisek prostředků sociální komunikace, promyšlené plánování pastoračního úsilí a koordinace užívání sdělovacích prostředků v apoštolátu patří svou povahou k věcem, za které odpovídají nositelé hierarchického úřadu v církvi. Ti se ovšem musí opírat o doporučení a rady zkušených odborníků. Podle směrnic koncilního dekretu "*Inter mirifica*" jsou v tomto smyslu zodpovědní biskupové pro své diecéze[65], zvláštní biskupská komise nebo pověřený biskup v národní oblasti[66] a Papežská komise pro sdělovací prostředky v celé církvi[67].

65 Srv. *Inter mirifica*, 20.
66 Srv. *tamtéž*, 21.
67 Srv. *tamtéž*, 19.

166. V různých aktivitách a organizacích pro apoštolát v oblasti sdělovacích prostředků je nutná intenzivní podpora a úzká spolupráce[68]. Vedení církve má povzbuzovat katolíky a jejich sdružení k svobodné a spontánní iniciativě. Má si však ponechat řízení takových aktivit, neboť ty svou povahou náleží do oblasti kněžské služby nebo na základě konkrétních okolností musí být v zájmu věřících řízeny hierarchií.

167. Všechny příslušné církevní autority, uvedené v čl. 165, se budou podílet na přípravě a uskutečnění každoročního Světového dne sdělovacích prostředků[69] tím, že plně podpoří všechny, kdo jsou pověřeni jeho přípravami. U příležitosti tohoto dne vysloví také dík a uznání těm, kdo pracují v sdělovacích prostředcích. Kromě toho mají předkládat biskupským konferencím pravidelně rozpočet pro realizaci apoštolátu v oblasti sdělovacích prostředků.

168. Diecézní biskupové mají ze všech sil podporovat apoštolské působení pomocí prostředků sociální komunikace a radit se přitom s duchovními a laiky. Kde je to možné, má být zřízeno jedno diecézní nebo alespoň naddiecézní středisko. K jeho nejnaléhavějším úkolům patří vybudovat a řídit pastorační působení v této oblasti uvnitř diecéze a směrem dolů až na úroveň farností. Dalším úkolem bude příprava zmíněného "Světového dne sdělovacích prostředků" v rámci diecéze.

169. V každé zemi musí být buď jedno národní středisko pro všechny sdělovací prostředky, v němž budou sloučeny jednotlivé obory, nebo hlavní střediska pro každý jednotlivý obor (tisk, film, rozhlas a televize), která však budou úzce spolupracovat[70]. V každém případě má být celá činnost řízena jednotně, pod jedním vedením.

170. Úkolem hlavních národních a diecézních středisek je podněcovat snahy a iniciativy katolíků v oblasti sociální komunikace, podporovat je a koordinovat. Zvlášť musí usilovat o důkladnou výchovu duchovních a laiků ke správnému užívání sdělovacích prostředků a to přednáškami, kursy, veřejnými diskusemi, semináři i kritickými stanovisky církevních odborníků. Tak dospějí věřící k samostatnému úsudku a moudrému využívání sdělovacích prostředků. Jmenovaná místa budou také odborně radit při pří pravě náboženských filmů a pořadů.

68 Srv. *Apostolicam actuositatem*, 19 a 21.
69 *Inter mirifica*, 18.
70 Srv. *Inter mirifica*, 21.

171. Dále budou národní a diecézní střediska v důvěryplném spojení s těmi, kdo jsou pracují ve sdělovacích prostředcích, právě tak jako s jejich svazy. Budou jim dodávat podklady a poskytovat závazné rady a nabízet duchovní pomoc, kterou potřebují. Mají ve své zemi připravovat "Světový den sdělovacích prostředků" a postarat se o sbírky, které doporučil koncilní dekret pro tento den[71].

172. Biskupská komise pro sociální komunikaci nebo pověřený biskup má podle míry zodpovědnosti řídit činnost národních hlavních středisek a vydávat všeobecné směrnice pro apoštolské snahy v této oblasti. Dále náleží k jeho úkolům udržovat kontakty s biskupskými komisemi jiných zemí a s Papežskou komisí pro sdělovací prostředky a spolupracovat s těmi, jejichž úkoly jsou popsány v koncilním dekretu[72] a v apoštolském listě "*In fructibus multis*"[73].

173. Tam, kde existuje nadnárodní biskupská konference, má mít k dispozici středisko pro sdělovací prostředky v oblasti své působnosti. To má být podřízeno jednomu nebo několika pověřeným biskupům.

174. Každý biskup, každá národní a nadnárodní biskupská konference i Apoštolský stolec mají mít stálého "tiskového mluvčího", který podává oficiální informace a prohlášení a vysvětluje církevní dokumenty při jejich zveřejnění, aby usnadnil jejich správné pochopení. Tito tiskoví mluvčí budou v rámci svého pověření rychle a přesně informovat o životě a působení církve. Také je velmi záhodno, aby diecéze a větší katolické organizace měly svého pevného a stálého mluvčího, který bude pověřen podobnými úkoly. Tito mluvčí a všichni, kdo jinak zastupují církev na veřejnosti, musí důkladně ovládat pravidla a techniku tzv. "Public relations" (styku s veřejností). Musí dobře znát různé směry v publiku, které oslovují, a mít na základě vzájemné důvěry a porozumění užitečné vztahy k veřejnosti. Takové vztahy se mohou rozvíjet a být trvalé jen tehdy, když lidé mají k sobě vzájemnou úctu a cítí se být zavázáni pravdě.

175. Vedle funkce tiskového mluvčího musí být také zajištěna výměna zpráv a informací, aby na jedné straně byl poskytován pravý obraz církve, současně aby však byly viditelné názorové proudy, mínění a očekávání veřejnosti a aby zodpovědní církevní činitelé byli o nich přesně informo-

71 Srv. *Inter mirifica*, 18.
72 Srv. *Inter mirifica*, 19.
73 Srv . *In fructibus multis*, AAS, LVI (1964), 289-292.

váni. To předpokládá partnerský vztah církve s nejrůznějšími lidmi a skupinami. Tak se může rozvinout ustavičná výměna, při níž každý dává a přijímá[74].

176. Pro účinné rozvíjení dialogu o náboženské dimenzi dobového dění uvnitř církve i navenek je nutná oficiální informační služba. Jejím prostřednictvím musí oficiální informace tak rychle, jak je to jen možné, přesně a dokonale dospět k příjemcům, a to vždy vhodným způsobem jako jsou např. korespondence, dálnopis, fotografie atd. Stylizace těchto informací musí odpovídat faktům a požadavkům zpravodajství.

177. Také řeholní společenství budou vidět mnohostranné a naléhavé úkoly církve v oblasti sdělovacích prostředků a důkladně zváží, jak by mohli přispět a jaké konkrétní úkoly by v souladu se svými stanovami mohli převzít. Instituce jednotlivých řádů, které se mají věnovat sociální komunikaci, budou navzájem úzce spolupracovat a udržovat spojení s diecézními, národními a mezinárodními církevními místy, kterým náleží všeobecné plánování a uskutečňování pastorační práce v této oblasti.

178. Hlavní národní střediska[75] a ústřední střediska řeholních společenství musí spolupracovat s mezinárodními organizacemi pro tisk (UCIP), film (OCIC), rozhlas a televizi (UNDA). Přitom jsou pro ně určující směrnice schválené Apoštolským stolcem[76].

179. Tyto mezinárodní katolické organizace mají vždy pro svou oblast podle svých stanov a úloh podporovat v jednotlivých zemích ty, kdo se profesionálně zabývají sdělovacími prostředky. V této souvislosti usilují tyto mezinárodní organizace o výzkum a rozvoj sdělovacích prostředků; budou usilovat o rozšíření vědomí solidarity a zintenzivnění mezinárodní výměny; věnují pozornost činnosti katolíků v těchto prostředcích; budou koordinovat mezinárodní iniciativy různých zemí; předkládat mezinárodní plánování ve prospěch rozvojových zemí; podněcovat jednotlivé projekty; také budou podporovat produkci a distribuci filmů, rozhlasových a televizních programů, audiovizuálních materiálů a publikací, které slouží pokroku lidského společenství a životu Božího lidu. Konečně budou tyto mezinárodní katolické organizace navzájem spolupracovat, aby problémy, které mají společné, také společně pojmenovaly, společně rozpracovaly a řešily.

74 Srv. č. 138-141.
75 Srv. č. 169.
76 Srv. *Inter mirifica*, 22.

180. S činnou podporou hlavních středisek budou biskupské konference a katolická profesionální sdružení v oblasti sociální komunikace poskytovat mezinárodním organizacím takové finanční prostředky a pomoc, které potřebují k dosažení svých cílů.

ZÁVĚR

181. Nakonec se klade důležitá otázka, zda stojíme na prahu zcela nového období sociální komunikace. Budou komunikativní vztahy jen početnější a těsnější, nebo dají společnosti zcela jinou podobu? Tato otázka je složitá a mnohovrstevná. V každém případě je jisté, že díky pokroku ve vědě, výzkumu a technice, zvláště v satelitní technice, budou všem lidem současně zprostředkovávány zprávy obrazem i zvukem. Informace se dají různým způsobem archivovat a jsou kdykoliv k dispozici pro vzdělání i zábavu. Sdělovací prostředky zintenzivňují dialog mezi lidmi. Informace mohou, když jsou ve svém obsahu a náplni správně vyhodnoceny, upevnit lidské společenství, zlidštit svět a zajistit mír.

182. Boží lid si bude stále víc a víc uvědomovat, jaké závazky mu najednou připadly. Nikdy se mu totiž nenabízely tak velké a početné šance působit na to, aby prostředky sociální komunikace využívaly svou moc pro blaho celého lidstva, pro pokrok zemí v tzv. třetím světě, bratrské spojení mezi národy a pro hlásání poselství spásy, aby svědectví o Kristu Vykupiteli proniklo do všech koutů země.

183. Tato pastorální instrukce nabízí jen všeobecné směrnice a pomoc pro orientaci, protože konkrétní situace v oblasti sociální komunikace nedovoluje jít do dalších podrobností. Křesťanský pohled na život vede skutečně k nezměnitelným zásadám, které jsou založeny na poselství lásky a na radostné zvěsti evangelia právě tak jako na důstojnosti samotného člověka, který je povolán být Božím dítětem. Každému je jasné, že konkrétní uplatnění těchto zásad a pastorální směrnice musí být přizpůsobeny na jedné straně různým místním poměrům s jejich různými možnostmi a stavem techniky, společného rozvoje a vzdělání, avšak na druhé straně též sdělovacím prostředkům s jejich proměnami a vlastními zákonitostmi. Tak bude možno se vyrovnat s budoucími změnami, ke kterým jistě dojde v této oblasti. Protože vývoj je podstatným charakteristickým znakem sdělovacích prostředků, každý, kdo v této oblasti má nějakou pastorační zodpovědnost, jistě uzná nutnost ustavičného důkladného dalšího vzdělávání.

184. Zbývá ještě široké pole pro intenzivní pokusy a zkoumání, aby znalosti o sdělovacích prostředcích pokročily natolik, aby tyto prostředky byly lidem k užitku a sloužily jim tím, že budou zprostředkovávat všechny

druhy vzdělání včetně školního a přispívat k všestrannému rozvoji lidské osoby. Zvlášť důkladně je nutno zkoumat působení sdělovacích prostředků v různém kulturním prostředím a na jednotlivé lidi podle jejich různosti. Aby bylo možné správně vidět a poznat sociální funkci sdělovacích prostředků, jejich možnosti a uskutečňování, právě tak, jako vidět a přesně rozpoznat psychologické a kulturní důsledky jejich působení, je nezbytně nutné položit důraz na přísně vědecké zkoumání a pokračovat v něm větší silou než dosud. Zde mají nově zakládané i stávající univerzity široké a dnes naléhavé pole působnosti, které není o nic méně oprávněné než tradiční disciplíny. Církev ujišťuje všechny vědce, kteří se zabývají problematikou sociální komunikace, že bude s velkou pozorností sledovat výsledky jejich zkoumání, a pokud na ní záleží, bude je obsáhle vyhodnocovat a používat pro blaho všech lidí.

185. V této souvislosti je jistě možno požadovat, aby se vědecká studia zabývala také možností působení církve v této oblasti. Na tomto podkladě je nutno vypracovat seznam priorit úkolů církve v celosvětovém měřítku, aby bylo využíváno církevních iniciativ v souvislosti s rostoucím významem sdělovacích prostředků.

186. Církev nechtěla vydání této pastorální instrukce dále odkládat. Stále zřetelněji vidí nutnost zahájit dialog s těmi, kdo profesionálně pracují v oblasti sdělovacích prostředků, přitom chce také přispět svým vlastním přínosem v této oblasti. Vyzývá všechny lidi, aby těmito prostředky posloužili lidskému pokroku a slávě Boží. Papežská komise pro sdělovací prostředky vypracovala tuto instrukci z pověření Druhého vatikánského koncilu po důkladné poradě s odborníky z celého světa. Přála by si, aby zveřejnění této instrukce znamenalo nový začátek, nikoliv závěr.

187. Boží lid kráčí na své cestě dějinami. S účastí a ochotou přijímat hledí Boží lid - plný důvěry a aktivity - na budoucí vývoj sdělovacích prostředků v začínajícím kosmickém věku.

Papež Pavel VI. schválil tuto instrukci o sdělovacích prostředcích, potvrdil ji svou autoritou a dal pokyn k jejímu zveřejnění, aby mohla být všemi, kterých se týká, pečlivě uváděna ve skutek.

Současně se ruší vše, co je proti jejímu obsahu.

Dáno v Římě v 5. Světový den sdělovacích prostředků, 23. května 1971.

+ MARTIN J. O'CONNOR
Titulární arcibiskup laodičejský
prezident

+ AGOSTINO FERRARI-TONIOLO
Titulární biskup taraský
viceprezident

ANDREAS DESKUR
sekretář

Papež Pavel VI. schválil tuto instrukci o sdělovacích prostředcích, potvrdil ji svou autoritou a dal pokyn k jejímu zveřejnění, aby mohla být všemi, kterých se týká, pečlivě uváděna ve skutek.

Současně se ruší vše, co je proti jejímu obsahu.

Dáno v Římě v 5. Světový den sdělovacích prostředků, 23. května 1971.

+ MARTIN J. O'CONNOR
Titulární arcibiskup laodičejský
prezident

+ AGOSTINO FERRARI-TONIOLO
Titulární biskup taraský
viceprezident

ANDREAS DESKUR
sekretář